

Fundamentele begrippen van de zondemacht

Duivel

1. In kort bestek

We geven u in dit hoofdstuk een beknopte uitleg van het begrip 'duivel' in de Bijbel. Voor de lezer die geen diepgravende studie naar het onderwerp wil doen, is er voldoende om tot een goed verstaan te komen. Voor wie wel 'alles wil weten' volgt daarna een uitgebreide studie, verdeeld over het gebruik van het begrip in het Oude en het Nieuwe Testament.

Het begrip duivel

Voordat we dieper ingaan op het gebruik van het begrip 'duivel' in het Nieuwe Testament is het – vanwege de betekenis die het in de loop van de eeuwen in het christendom heeft gekregen – nodig iets te weten over het woord zelf. Het woord 'duivel' is afgeleid van het Griekse zelfstandig naamwoord *diabolos*. Het heeft de betekenis van iemand die uiteenwerpt (*dia* = uiteen), mensen tegen elkaar opzet, scheidt met woorden, tweedracht zaait; een (be)lasteraar, verdachtmaker, kwaadspreker, bedrieger, hater. Het bijbehorende werkwoord is *diaballō*, dat 'door elkaar werpen', 'tegen elkaar opzetten' betekent. In het Grieks heeft *diabolos* daarom meer dan het Hebreeuwse *satan* de nuance van een vijand of onruststoker, iemand die je voortdurend dwarszit, en de 'aanklacht' is dan alleen nog maar pure laster. In het Oude Testament vinden we alleen Haman, de 'Jodenhater' in het boek Ester, zo aangeduid. Maar het kan ook gaan om het verkeerde juist voor te stellen als goed om zo iemand daartoe te verleiden, zoals de 'gladde' tong van de verleidster in Spreuken 6:24.

Toen de Hebreeuwse geschriften in het Grieks werden vertaald, vonden de geleerden dit woord passend voor het begrip *satan*, waarmee in het Oude Testament een tegenpartij, in de vorm van een aanklager, tegenstander, vijand wordt bedoeld. Er is hier geen sprake van een bovennatuurlijk wezen, maar van mensen.

Bij het lezen van het Nieuwe Testament, dat geschreven is door en/of in samenwerking met Joodse volgelingen van Jezus, moeten we bij 'duivel' of 'satan' dan ook eerst uitgaan van de Oudtestamentische betekenis. Als dat niet past in het verband, is het redelijk te denken aan de Griekse betekenis.

De meeste Nieuwtestamentische schrijvers (Matteüs, Markus, Lucas, Johannes, Paulus en Jakobus) gebruikten de begrippen *satan* en *diabolos* door elkaar. Petrus, Judas en de Hebreeënbriefschrijver gebruikten alleen *diabolos*.

De Bijbelse uitleg bij het gebruik van *diabolos* en *diaballō*

Jakobus geeft in zijn brief duidelijkheid over wat wordt bedoeld met 'duivel'. In 3:15 somt hij woorden op, die hetzelfde aangeven: "aards, ongeestelijk, duivels". In de grondtekst staat: "aards, natuurlijk/stoffelijk/vleselijk, demonisch". Omdat 'demonen' volgens de meeste Christenen behoren tot het domein van de 'duivel', en Jakobus in 4:7 zelf spreekt over de 'duivel', ga ik er vanuit dat 'duivels' (bijvoeglijk) hier toepasselijk is. 'Demonisch'/'duivels' is dus aards, ongeestelijk. Aards is niet van boven, niet hemels of daarbij behorend. Met natuurlijk/stoffelijk/vleselijk wordt bedoeld dat het niet de Geest van God heeft, dus ongeestelijk is. 'Demonisch' moet hier daarom in negatieve zin worden verstaan: een slechte gezindheid hebbend. Dit komt overeen met het verband waarin Jakobus het gebruikt. Hij schrijft over liegen tegen de waarheid, bittere naijver, zelfzucht, hartstochten (zelfzuchtige begeerten); en, zegt hij, waar die heersen is wanorde en allerlei kwade praktijk. Die wanorde past geheel bij *diabolos* en *diaballō*. Scheiding, tweedracht brengt wanorde, chaos. Jakobus geeft de gelovigen in dit verband een sleutelprincipe voor hun keuzes in dit leven: "Weet u niet, dat

de vriendschap met de wereld vijandschap tegen God is? Wie dan nu een vriend van de wereld wil zijn, wordt als een vijand van God aangemerkt" (4:4 HSV). De 'duivelse'/'demonische' mens is dus een vijand van God.

Uitingen van ongeestelijk gedrag

Lasteren, kwaadspreken

Paulus schrijft over vrouwen die lasteren, kwaadspreken (*diaballō* – 1 Timoteüs 3:11, 2 Timoteüs 3:3 en Titus 2:3). Ze hadden geen 'duivel', maar waren 'duivels' (*diabolos*). Petrus schrijft over verkeerd gedrag (kwaadspreken) van gelovigen: "zodat door hun schuld de weg van de waarheid gelasterd zal worden" (2 Pet 2:2). In 1 Timoteüs 3:7 zegt Paulus dat een dienaar van God niet in opspraak mag komen. Hij of zij mag niets doen dat mensen buiten de gemeente aanleiding tot kwaadsprekerij en laster geeft over een gelovige of gemeente: "opdat hij niet in opspraak komt en in een strik van de duivel valt" (Lucas stelt het verzoeken van Jezus door schriftgeleerden voor als het spannen van een strik, om Hem "te vangen in iets, dat Hij zich zou laten ontvallen", zodat zij Hem wegens Godslastering kunnen aanklagen – Luc 11:53). Paulus waarschuwt: "geef de duivel geen voet" (Efez 4:27). Dus: doe en zeg niets dat onze vijanden aanleiding geeft tot laster, smaad of een aanklacht. Geheel in lijn hiermee, en de betekenis van de woorden waar we naar kijken, schrijft Judas over mensen "die scheuringen maken, natuurlijke mensen, die de Geest niet hebben" (vs. 19).

Verleiden

In 2 Timoteüs 2:26 heeft Paulus het over loskomen "uit de strik van de duivel, die hen gevangen hield". Dit is het beste te begrijpen vanuit 2 Petrus 2:18, waar staat dat er mensen zijn die gelovigen – "die zich ternauwernood aan degenen, die in dwaling verkeren, onttrekken" – verleiden tot zonde. En zijn woorden "Doe de wapenrusting van God aan, om te kunnen standhouden tegen de verleidingen van de duivel" (Efez 6:11), sluiten hierbij aan. Daarbij kunnen we de oproep van Jakobus voegen niet aards, ongeestelijk te zijn, maar hemels, geestelijk: "Onderwerp u dus aan God, maar bied weerstand aan de duivel [*diabolos*]" (4:7). Ook Petrus schrijft de gelovigen dat zij de vijand weerstand moeten bieden: "Uw tegenpartij (*antidikos*), de duivel (*diabolos*), gaat rond als een brullende leeuw, zoekende wie hij zal verslinden. Weersta hem, vast in het geloof, wetende, dat aan uw broederschap in de wereld hetzelfde lijden wordt toegemeten" (1 Pet 5:8,9). Hier gaat het om vervolging. Hij noemt 'de tegenpartij' (in het OT zou er *satan* staan) niet bij naam, maar het is duidelijk dat hij de Joden, Herodes, en de Romeinse overheid bedoelt (zie Handelingen 4:27). De vijand zoekt de zwakke plekken ('wie hij kan verslinden'). 'Weerstaan' betekent: niet luisteren naar, niet toegeven aan hun verleidingen.

Valse leer verkondigen; misleiden

In de uitleg van de gelijkenis van het onkruid in de akker zegt Jezus: "de vijand, die het gezaaid heeft, is de duivel" (Mat 13:39; zie ook Luc 8:12). Deze vijand staat tegenover de Mensenzoon, de Zaaier van het goede zaad. In die andere gelijkenis van de zaaier in Marcus 4, neemt de 'satan' bij een deel van de hoorders het woord, het evangelie van Christus, weg. Met deze vijand, tegenstander, bedoelde Jezus schriftgeleerden die hun zaad van twijfel en ongelooft zaaiden onder het volk. In de gelijkenis zelf zei Jezus: dat heeft een vijandig mens gedaan" (Mat 13:28). Het zal duidelijk zijn dat wie zoiets doet een zwaar oordeel wacht: "Ga weg van Mij, u vervloekten, naar het eeuwige vuur, dat voor de duivel en zijn engelen bereid is" (Mat 25:41). Engel betekent boodschapper, woordvoerder; dus hier de Joodse geestelijk leiders en zij die hen napraten.

Er zijn van het begin af zelfs mensen in de gemeente die voorgeven broeders in het geloof te zijn, maar opvattingen prediken die afwijken van wat de apostelen verkondigden. Ook zij houden of brengen anderen (opzettelijk of niet) af van het ware geloof. Paulus schrijft dat er mensen zijn die het evangelie van Christus verdraaien en zo anderen in verwarring brengen (Galaten 1:7); die de gemeente van Christus binnensluipen om ware gelovigen te beroven van hun vrijheid in Christus en

slaven te maken van hun eigen leer en wetten (Galaten 2:4); die op sluwe wijze de gelovigen tot dwaling (valse leer) verleiden (Efeziërs 4:14). Daarvoor is geen bovennatuurlijke macht nodig. De menselijke tong is een dodelijk wapen (Jakobus 3:5-8; mogelijk een verwijzing naar de 'gladde' tong van de verleidster in Spreuken 6:24).

Aanklagen van gelovigen

De schrijvers van de evangeliën vertellen over Jezus' verzoeken/beproevingen in de woestijn. Ze gebruiken de begrippen *satan* en *diabolos* door elkaar, soms zelfs in één en dezelfde passage. De *diabolos* heeft in dit geval betrekking op de beproever, zoals de *satan* in het boek Job. Naar aanleiding van 'aanklachten' tegen Job, deed de 'satan' onderzoek en verwoordde hij de mogelijke 'andere kant' van het verhaal – is Job wel zo rechtvaardig als hij doet voorkomen, en zegent God hem terecht? Om dat voor zijn aanklagers aan het licht te brengen, beproefde God Job door de 'satan'. Die is hier dus zowel aanklager als beproever. In het geval van Jezus moet duidelijk worden of God Hem terecht "Mijn Zoon, de Geliefde" noemt.

Als aanklager is *diabolos* toch vooral – vanuit de betekenis van 'tegen elkaar opzetten' – een valse aanklager. Paulus schrijft over aanklachten tegen gelovigen in Christus: "Als God vóór ons is, wie zal tegen ons zijn? Wie zal uitverkorenen van God beschuldigen? God is het, die rechtvaardigt; wie zal veroordelen?" (Rom 8:31,33). Jezus werd door mensen beschuldigd en gekruisigd, en toch was Hij Gods keuze: "Christus Jezus is de gestorvene, wat meer is, de opgewekte, die aan de rechterhand van God is, die ook voor ons pleit" (vs. 34). Dus in plaats van de beschuldigde en aangeklaagde, is Hij de door God gerechtvaardigde. God heeft, in Zijn genade, verzoening gebracht voor wat onder de Wet nog onverzoenbare schuld was; en daarmee is de grond voor een wettige aanklacht vervallen. Als de Rechtvaardige is Christus geen aanklager van wie zondigen, maar juist een Pleitbezorger van wie gelovig strijden tegen de zonde, maar toch net als Hij door mensen worden aangeklaagd. Mogelijk moeten we de woorden van Jezus "Ik zag de satan als een bliksem uit de hemel vallen" (Luc 10:18) in dit licht zien. Temeer daar Hij vervolgens zegt, dat Hij zijn discipelen macht heeft gegeven "tegen de gehele legermacht van de vijand" (vs. 19). Als Hij in de hemel is opgenomen, en de pleitbezorger van de gelovigen is geworden, is er geen plaats meer voor de 'satan', de aanklager. Dit komt overeen met de woorden in Openbaring: "de aanklager van onze broeders, die hen dag en nacht aanklaagde voor onze God, is neergeworpen. En zij hebben hem overwonnen door het bloed van het Lam en door het woord van hun getuigenis, en zij hebben hun leven niet lief gehad, tot in de dood" (12:10,11). Zij hebben dus tot in de dood weerstand geboden aan de 'duivel'. Beschuldigingen van zonde maken de aanklager ('satan', 'duivel') dan ook tot leugenaar en lasteraar, die het goede kwaad noemt en daarmee tevens het kwade goed (vergelijk Jesaja 5:20).

In alle gevallen gaat het over mensen die vijandig staan tegenover God, Zijn Zoon, Gods kinderen en het ware geloof.

De wat moeilijkere passages

Judas

Maar, zult u zeggen, er staat toch dat de *duivel* Judas in het hart gaf Jezus te verraden (Johannes 13:2), en dat de 'satan' in hem voer (Johannes 13:27)? Zeker! Maar laten we even kijken. Het hart is in de Bijbel de plaats van innerlijk overleg. Jezus zegt over de zonden die de mensen bedenken en doen: "uit het hart komen boze overleggingen, moord, echtbreuk, hoererij, diefstal, leugenachtige getuigenissen, godslasteringen" (Mat 15:19). Judas' hart was niet eerlijk. Johannes schrijft dat hij "een dief was en als beheerder van de kas de inkomsten wegnam" (Joh 12:6).

Jezus zei zijn leerlingen: "Heb Ik niet u twaalf uitgekozen? En een van u is een duivel (*diabolos*)". Johannes commentarieert: "Hij bedoelde Judas, de zoon van Simon Iskariot" (Joh 6:70,71). Met 'duivel' wordt hier weer een aanklager bedoeld: de mens Judas, die Jezus aanbracht bij de Joodse leiders.

U hebt de duivel tot vader

De Joden zeggen dat zij het nageslacht van Abraham zijn; maar vooral hun plannen Jezus te doden, wijzen erop dat dit anders zit: "U hebt de duivel tot vader", zegt Jezus (Joh 8:44). Uit het voorgaande blijkt dat we de verklaring bij mensen moeten zoeken. Jezus gaat verder: "en (u) wilt de begeerten van uw vader doen. Die was een mensenmoorder van den beginne". De eerste die een mens vermoordde was Kaïn. Hij doodde zijn broer Abel, en gaf zo uitvoering aan zijn in jaloerse haat bedachte plan. In zijn eerste brief lijkt Johannes nog iets ter verklaring te willen zeggen. Hier noemt hij Kaïn bij de naam: "Kaïn: hij was uit de boze en vermoordde zijn broer" (1 Joh 3:12). Kaïn was dus een 'duivel', net als Judas en de Joden die Jezus willen doden. In geestelijke zin zijn zij zonen van Kaïn en niet van Abraham; 'duivels', omdat zij vijanden van God, Zijn Zoon en Zijn kinderen zijn.

De leugenaar van den beginne

Jezus geeft echter behalve 'mensenmoorder' nog een andere reden voor de kwalificatie van 'duivel': 'leugenaar': "staat niet in de waarheid, want er is in hem geen waarheid. Wanneer hij de leugen spreekt, spreekt hij naar zijn aard, want hij is een leugenaar en de vader van de leugen" (vs. 44). Leugenaar is één van de betekenissen van *diaballo*: bedrieger. Na de moord op Abel vroeg God Kaïn: "Waar is uw broer Abel?". En toen volgde de leugen "Ik weet het niet" (Gen 4:9).

De duivel zondigt van den beginne

In Genesis volgen nu twee geslachtslijnen. De eerste is die van Kaïn, die 'de zonen van de mensen' genoemd wordt, en eindigt met een moordenaar als Kaïn: Lamech. Dit past volledig bij Jezus' karakterisering dat Kaïn "de mensenmoorder van den beginne" is. Niet al zijn nakomelingen hebben geweld gebruikt en/of zijn leugenaars geweest. Maar de lijn van Kaïn staat voor een type mensen: zij die verdorven zijn, omdat zij zich niet bekommeren om God of gebod, en zij die God geloven en dienen. Op die wijze kan Abraham dus de geestelijke vader van alle gelovigen zijn, en Kaïn van alle bedriegers en mensenhaters en moordenaars. De tweede geslachtslijn is die van Seth, de 'vervanger' van Abel, die 'de zonen van God' genoemd wordt, die loopt via Abraham en David, en eindigt met Jezus, de Verlosser van zonde en dood.

Geheel in deze manier van beschrijven, past wat Johannes in hoofdstuk 3 van zijn eerste brief zegt. Daar toont hij weer die twee lijnen: 'de kinderen van God' en 'de kinderen van de mensen'. En hij spreekt niet mensen buiten de gemeente aan, maar daarbinnen. Wat hij duidelijk wil maken, is dat wie zegt bij Christus te horen, alles doet wat in zijn of haar vermogen ligt om niet te zondigen en aan Hem gelijk te zijn, zijn gezindheid te tonen. Wie niet strijdt tegen de zonde, is een mens in zijn natuurlijke staat, ongehoorzaam aan God:

"Ieder die de zonde doet, doet ook de wetteloosheid, en de zonde is wetteloosheid. En u weet, dat Hij [Christus, de Zoon] geopenbaard is, opdat Hij de zonden zou wegnemen, en in Hem is geen zonde. Een ieder, die in Hem blijft, zondigt niet ... Kinderkens, laat niemand u misleiden. Wie de rechtvaardigheid doet, is rechtvaardig, gelijk Hij; wie de zonde doet is uit de duivel, want de duivel zondigt van den beginne. Hiertoe is de Zoon van God geopenbaard, opdat Hij de werken van de duivel verbreken zou. Een ieder, die uit God geboren is, doet geen zonde; want het zaad [van God] blijft in hem en hij kan niet zondigen, want hij is uit God geboren. Hieraan zijn de kinderen van God en de kinderen van de duivel kenbaar: een ieder, die de rechtvaardigheid niet doet, is niet uit God, evenmin als wie zijn broeder niet liefheeft" (1 Joh 3:7-10).

Er is dus een overeenkomst tussen "de moordenaar van den beginne" en "de leugenaar van den beginne".

Zit er een bovennatuurlijk wezen achter de Godvijandige daden van mensen?

De invloed van het humanisme bracht het idee in het christendom dat de mens op zich goed is. Dat leidde tot de filosofische conclusie: 'dus moet er wel iets of iemand achter zitten als we iets slechts

doen'. Maar waarom wordt dit in de Bijbel nooit gezegd? Eerder het tegendeel is waar. De schrijvers van het Nieuwe Testament stellen, net als God in de Hof, de mens verantwoordelijk voor zijn zonden. Zij voeren geen verzachtende omstandigheden aan. Jakobus verklaart juist: "zo vaak iemand verzocht wordt, komt dit voort uit de zuiging en verlokking van zijn eigen begeerte. Daarna, als die begeerte bevrucht is, baart zij zonde" (Jak 1:14,15). Zonde is dus het toegeven aan zelfzuchtige verlangens, hartstochten, begeerten.

Een volgeling van Christus heeft een strijd te voeren tegen een inwendige vijand: het hart. Die strijd kan gewonnen worden, al is die net zo moeilijk als tegen een vijand buiten ons ... Paulus vraagt: "Wie zal ons scheiden van de liefde van Christus?" Als hij bij 'wie' aan een bepaald persoon dacht, dan zou het de 'duivel' of 'satan' zijn. Maar dat zegt hij niet! Passend bij wat Christus ervaren heeft tijdens zijn leven, geeft hij voorbeelden van bedreigingen van het leven van gelovigen door mensen: "Verdrukking of benauwdheid, of vervolging of honger, of naaktheid, of gevaar, of het zwaard?" (Rom 8:35). In dit verband spreekt hij over gelovigen als 'overwinnaars'. Welke overwinning behalen zij dan? Die op de valse leer van de leugenprofeten – door Johannes in zijn eerste brief *antichrist* en 'de boze' (de kwade, slechte) genoemd – zodat zij die niet aannemen om niet vervolgd te worden, maar juist getuigen van de waarheid; op 'de wereld' (Johannes 16:33; 1 Johannes 5:5), door ervoor te zorgen niet in situaties te komen waarin de verleiding te groot wordt; op zichzelf, door te strijden tegen hun zwakke momenten en schadelijke begeerten; op de dood, door niet te zondigen; op het kwade dat vijandige mensen de ware gelovigen aandoen, door hun haat te vergelden met goed te doen (Romeinen 12:17-21); etc. In geen van de brieven wordt de gelovigen gevraagd de 'duivel' of de 'satan' als wezen te overwinnen. Wel om niet toe te geven aan de verleiding van het hart, niet te kiezen voor een gemakkelijk en aangenaam leven. Dit inzicht toont waar wij door Christus' reddingswerk van verlost moeten worden: ons eigen ik. Wie met zijn hulp die strijd wint, zal bij zijn komst uit de hemel ook verlost worden van alle verleidingen en bedreigingen van de Godvijandige wereld.

Wat God zegt over een kwade macht

Naast dit alles hebben we ook een verklaring van God Zelf. Hij zegt namelijk nadrukkelijk, in heldere taal, dat er naast Hem geen bovennatuurlijke macht is, ook niet een die verantwoordelijk is voor het kwaad in de wereld. Dat is een heidens geloof dat in Israël ingang heeft gevonden toen het onder de wereldmacht Perzië leefde (Jesaja 45:5-7). We doen er verstandig aan gelovig bij deze verklaring van God te blijven. Die bevrijdt ons enerzijds van angst voor zo'n angstwekkend wezen, en doet ons anderzijds beseffen welke verantwoordelijkheid het enige wezen heeft dat wel achter het kwaad zit: de mens, ikzelf (onder andere Jakobus 1:13-15 – let op dat er wat verzoeking betreft voor Jakobus alleen de keus is tussen God en de mens).

De Geest van God en de geest van de mens

De evangelieschrijvers doen er alles aan om te laten zien dat Jezus door Gods Geest wordt geleid. Bij zijn doop daalt de Geest op Hem neer en is Hij daarna "vol van de heilige Geest" (Luc 3:22; 4:1). Johannes getuigt dan: "En ik heb gezien en getuigd, dat deze de Zoon van God is" (Joh 1:34). Na zijn doop 'drijft' die Geest Hem naar de woestijn (Marcus 1:12). Daaruit keert Hij "in de kracht van de Geest terug naar Galilea" (Luc 4:14). In Nazaret leest Hij dan de woorden uit Jesaja voor: "De Geest van de Here is op Mij, omdat Hij Mij gezalfd heeft" (Luc 4:18), en past die toe op Zichzelf.

Uit alle mensen die naar Johannes komen om gedoopt te worden, treedt Jezus naar voren als de Mens die Gods Geest ten volle in zich heeft. Uit alles wat Hij zegt en doet, blijkt dat Hij zich door die Geest laat leiden en niet door zijn menselijke natuur, zijn omgeving, de omstandigheden. Daaruit blijkt Wie zijn werkelijke Vader is, met Wie Hij in innig verbonden leeft. En wel zodanig dat Hij zegt één te zijn met Hem; met andere woorden: één van zin, eensgezind met Hem. Een echte christen is dan ook hij of zij die op zijn of haar beurt één met Christus is; dat wil zeggen: in innige verbondenheid met Hem leeft en één van zin met Hem is. In Christus is die mens verbonden met God.

Wie dat ten volle inziet en gelooft, ziet ook meteen het contrast met wie dit niet is. God laat ons geen grijs open. Het is altijd ja of nee, en geen ja maar of misschien. Daarom is wie niet voor Hem is tegen Hem (zie Matteüs 12:30). Zo is het ook met de tegenstelling tussen wie door de Geest van God wordt geleid en wie niet. De eerste heeft een 'goed hart', dat is vernieuwd door de Geest van God – hij of zij is een 'geestelijk' mens. De tweede heeft een 'boos hart' (zie Lucas 6:45, Matteüs 15:19) – hij of zij is een natuurlijk, aards, ongeestelijk mens. Boos moet verstaan worden in de zin van het slechte dat zo'n mens bedenkt en doet; wat niet van God komt, maar uit de mens – en die heeft helaas door zijn geboorte uit zondige mensen een verderfelijke natuur. Wie leest wat Jezus daarover zegt, merke op dat Hij nooit iemand anders de schuld daarvan geeft dan de mens (zie, bijvoorbeeld, Matteüs 18:8,9). Het meest duidelijk – en voor onze studie meest belangrijk – is als Petrus Hem ervan wil weerhouden naar Jeruzalem te gaan om daar te sterven: "Ga weg, achter Mij, satan; u bent Mij een aanstoot, want u bent niet bedacht op de dingen van God, maar op die van de mensen" (Mat 16:23). Dus niet bedacht op die van een bovennatuurlijk wezen – 'duivel', 'satan' – maar van de mensen. Dat zijn de twee mogelijkheden; er zijn geen andere. Door zijn houding is Petrus op dat moment één met Jezus' tegenstanders (= *satan*). Zij zijn 'satan' vanwege hun plan Jezus te doden, zodat duidelijk zou worden dat Hij niet de Messias kon zijn. Petrus is 'satan' omdat hij Jezus wil verhinderen zijn leven te offeren, zonder het gevolg in te zien dat diens missie om de wereld te behouden dan mislukt was – dan zou Hij inderdaad de Messias niet zijn, en zou Gods plan met de mens niet verder worden uitgevoerd.

Ongeestelijke mensen noemt Jezus 'van beneden', 'van deze wereld'. Zij zijn aardsgezinnd en denken en handelen vanuit wat zij van belang vinden voor dit leven, zelfs als zij zeggen religieus te zijn. Omdat zij niet zijn wedergeboren door Gods Geest komen zij niet verder dan denken en doen wat hun (voor)ouders hebben gedaan en hun omgeving hen ingeeft, Adam volgend in zijn zonde (Romeinen 5:12-14). Hun leven toont dat zij hem als vader hebben en niet God. Johannes zegt het zo: "Hieraan zijn de kinderen van God en de kinderen van de duivel kenbaar: een ieder, die de rechtvaardigheid niet doet, is niet uit God" (1 Joh 3:10).

De goede boodschap is dat Jezus de natuurlijke mens in zichzelf overwonnen heeft. Nergens staat dat Hij de 'duivel' of de 'satan' heeft overwonnen; wel dat Hij 'de wereld' heeft overwonnen. Hij wil die overwinning delen met anderen, die inzien wat het betekent wedergeboren te worden door water en Geest, en dat ook van harte zelf willen. Jezus' uitleg van zijn gelijkenis van het onkruid is één van de voorbeelden van die grote overwinning en het einde van de macht en invloed van de 'duivel'; namelijk "al wat tot zonde verleidt en hen die de ongerechtigheid bedrijven" "zij zullen hen in de vurige oven werpen. Dan zullen de rechtvaardigen stralen als de zon in het Koninkrijk van hun Vader" (zie Mat 13:37-43).

2. Uitgebreide studie

A. Duivel in het Oude Testament

Het woord duivel in het Oude Testament

Ons woord 'duivel' komt van het Griekse woord *diabolos*. Het Hebreeuws van het Oude Testament kent het begrip 'duivel' niet. Hiermee zou dit hoofdstuk in principe afgesloten kunnen worden. Toch is het, door de vertaling van *satan* in de Septuaginta met *diabolos* en verwante woorden, toch nodig nog iets hierover aan de orde te brengen. Want we kunnen beter tot een goed begrip komen, en niet met vragen blijven zitten. Vooral omdat wij in het Oude Testament van de Staten Vertaling de woorden 'duivel' en 'duivelen' tegenkomen.

Duivel(en) in de Staten Vertaling

In de Septuaginta worden twee verschillende woorden, die betrekking hebben op dieren en afgoden, weergegeven met *daimonion*. In de Statenvertaling (SV) wordt dit woord drie maal vertaald met 'duivelen' (Leviticus 17:7; Deuteronomium 32:17; Psalm 106:37; Jesaja 13:21) en éénmaal met 'duivel' (Jesaja 34:14). Daarnaast wordt één van deze woorden vertaald met *mataios*, dat in de SV ook wordt weergegeven met 'duivelen'. De NBG'51 vertaling en de Nieuwe Bijbel Vertaling 2004 (NBV) doen dit echter (terecht) niet. Het is onjuist en een bepaalde richting opsturend om in het Oude Testament 'duivel(en)' te gebruiken.

B. Duivel in het Nieuwe Testament

De betekenis van woorden

Zoals we al zagen kent het Aramees/Hebreeuws het begrip 'duivel' niet. Het komt dan ook niet voor in de geschriften van het Oude Testament. Toen veel Joden in de Grieks sprekende wereld woonden, werden verschillende Griekse vertalingen gemaakt van de Schriften. De ons meest bekende is de Septuaginta, waarin het woord *satan* slechts één maal onvertaald werd gelaten (1 Koningen 11:14). In de andere gevallen werd het vertaald met *diabolos*.

In het (klassieke) Grieks lijkt *diabolos* een wat sterkere betekenis te hebben dan het Hebreeuwse *satan*; maar als we de Oudtestamentische betekenis in gedachten houden, is het geschikt als equivalent. Ook de schrijvers van de Nieuwtestamentische geschriften dachten er kennelijk zo over, want de meeste van hen (Matteüs, Marcus, Lucas, Johannes, Paulus en Jakobus) gebruiken de begrippen door elkaar. Petrus, Judas en de schrijver van de Hebreeënbriev gebruikten alleen *diabolos*.

Ons probleem is dat wij de oorspronkelijke woorden meestal niet kennen, laat staan hun inhoud en betekenis. Soms heeft een woord in de loop der tijd een zodanig andere inhoud gekregen, en kan zelfs zo beladen geworden zijn, dat we beter het oorspronkelijke woord zouden kunnen gebruiken, om duidelijker voor ogen te hebben waar het om gaat. Dat heeft men al gedaan met *satan*, en zou ook beter zijn wat betreft *daimōn/demonen*, en misschien ook wel *diabolos*. Dan kunnen we uitgaan van wat er staat, en voorkomen we te lezen wat wij erin menen te zien of willen zien. Wij geven hieronder de betekenis van *diabolos* en verwante woorden, zoals gebruikt in de Septuaginta:

diaballō	uiteenwerpen, scheiden met woorden: belasteren, verdacht maken, opzetten, vijandig of gehaat maken, vijandig zijn, bedriegen
diabolos	zelfstandig naamwoord: (be)lasteraar, kwaadspreker, aanklager; vijand, hater; bijvoeglijk naamwoord: (be)lasterend, kwaadsprekend; vijandig, hatend,
endiaballō	mogelijk een versterkte vorm van diaballō (voorzetsel <i>en</i> = in); wordt niet gebruikt in het Nieuwe Testament

Verschillen in vertalingen

Bij ons onderzoek naar het begrip *duivel* stuiten we al direct op een moeilijkheid. Want als we uit zouden gaan van de Statenvertaling, vraagt dit de bestudering van veel meer passages dan wanneer we de NBG'51 of NBV gebruiken. Het gaat hierbij om het begrip *daimōn* of *daimonion*. In de Septuaginta is dit de vertaling van twee verschillende woorden in het Hebreeuws, die betrekking hebben op dieren en afgoden. In de Statenvertaling wordt dit woord onbegrijpelijkerwijs een aantal malen vertaald met 'duivel(en)'. De NBG'51 en de NBV doen dit echter terecht niet. Wat het Nieuwe Testament betreft wordt in de SV consequent het begrip 'duivel' gebruikt voor *diamon(ion)* en de aanverwante woorden *daimoniodes* en *daimonizomai* (op Handelingen 17:18 na, waar 'goden' wordt gebruikt). Wat 'duivel' ook moge betekenen, als vertaling voor de hier genoemde woorden is het niet juist. De NBV gebruikt in bijna alle gevallen de vrijwel onvertaalde term 'demon(en)' en in een aantal gevallen 'bezeten(e)', waar deze in de NBG'51 'boze geest(en)' wordt/worden genoemd. Toch komen we ook in de NBG'51 twee maal 'duivelen' tegen, en wel in Openbaring 16:14 en 18:2, waar het toch echt gaat om *daimōn* wat dit ook mogen zijn, en niet om *diabolos*. Een voorbeeld dat vertalers niet altijd letterlijk (neutraal) vertalen, maar ook interpreteren – met het gevaar van het inleggen van eigen opvattingen. Zie verder *Demonen* in deze studieserie.

Diabolos in de brieven van Paulus aan Timoteüs en Titus

Vanaf nu beperken we ons tot het enige Griekse woord in het Nieuwe Testament, dat zou kunnen worden weergegeven met 'duivel': *diabolos*. Het eerste dat opvalt bij het opzoeken van alle passages

waarin *diabolos* voorkomt, is dat zowel de Statenvertaling, de NBG'51 en De NBV op drie plaatsen afwijken van het gebruik van 'duivel'. We vinden ze in 1 Timoteüs 3:11, 2 Timoteüs 3:3 en Titus 2:3, waar gesproken wordt van lasteren, kwaadspreken. De vertalers konden daar niet onderuit, omdat Paulus duidelijk spreekt over mensen, vrouwen – en hoewel het consequent zou zijn, kun je vanuit de heersende opvatting over wie de 'duivel' is of wat 'duivelen' zijn, hen moeilijk 'duivels' noemen. Maar als we die opvatting loslaten, past het woord 'duivel' heel goed bij hen!

Laten we consequent zijn, en kijken of het woord op andere plaatsen dezelfde inhoud en betekenis kan hebben. Als we in hoofdstuk 3 van deze eerste brief aan Timoteüs blijven, zien we dat daar in de verzen 6 en 7 ook het woord 'duivel' voorkomt. Dat brengt ons tot het stellen van enkele vragen:

1. Waarom zou Paulus in vers 11 een vrouw bedoelen, en in de verzen 6 en 7 een bovennatuurlijk wezen?
2. Waarom niet eerst kijken naar wat het meest voor de hand ligt, namelijk of het om hetzelfde gaat?
3. Waar gaat het Paulus om; wat heeft hij voor ogen?

In vers 7 zegt hij dat Paulus niet wil dat een dienaar van God in opspraak komt. Anders gezegd: een dienaar van God mag niets doen dat mensen buiten de gemeente aanleiding tot kwaadsprekerij en laster geeft over een gelovige of gemeente. Petrus schrijft over het gevaar van verkeerd gedrag van leden van de gemeente: "zodat door hun schuld de weg van de waarheid gelasterd zal worden" (2 Pet 2:2). Het gaat bij wat Paulus schrijft aan Timoteüs en in deze brief van Petrus dus om dezelfde gedachte: in het ene geval vrouwen in de gemeente die kwaadspreken over anderen, in het andere mensen buiten de gemeente die kwaadspreken over (leden van) de gemeente. En als het in twee verzen in dezelfde passage gaat over mensen, is het dan redelijk te stellen dat de 'duivel' vers 6 een kwade bovennatuurlijke macht is?

De werkwoordsvorm *peirazo* van het Griekse woord *peirasmós*, heeft de betekenis van testen, beproeven, op de proef stellen, (uit)proberen. Beide worden in de Bijbel gebruikt voor het op de proef stellen van gelovigen. Het ligt aan de bedoeling van de beproever hoe we dat moeten opvatten. Bij goede bedoelingen is het op de proef stellen, om vast te stellen of de ander bruikbaar is en om hem of haar te verbeteren. Dit is hoe God werkt. Hij heeft een positief, levenbrengend doel voor ogen. Jakobus zegt nadrukkelijk dat God een mens niet verzoekt (Jak 1:13); en de schrijver van de Hebreënbrief toont mensen die vasthielden aan hun geloof, toen zij op de proef werden gesteld (11:37). Bij kwade bedoelingen is het verzoeking, in de hoop dat de ander zwicht voor de verleiding. Dan is het negatief, dodelijk bedoeld. Toen koning Balak van Moab aan Bileam vroeg hoe hij van de Israëlieten af kon komen "leerde hij hem de kinderen van Israël een strik te spannen, dat zij afgodenoffers zouden eten en hoereren" (Op 2:14). Lucas stelt de komst van schriftgeleerden om Jezus te verzoeken voor als het spannen van een strik, met de bedoeling Hem "te vangen in iets, dat Hij Zich zou laten ontvallen" (Luc 11:53), zodat zij Hem konden aanklagen. Datzelfde beeld gebruikt Paulus in 1 Timoteüs 3:7 "opdat hij niet in opspraak komt en in een strik van de duivel valt". Ook in 2 Timoteüs 2:26 vinden we dit terug. Wat Paulus hier zegt, is het best te begrijpen vanuit wat Petrus schrijft in zijn tweede brief. Hij zegt dat er mensen zijn die gelovigen – "die zich ternauwernood aan hen die in dwaling verkeren, onttrekken" (2:18) – verleiden tot zonde. Wie toegeeft, zegt hij, is er daarna erger aan toe dan voordat hij of zij tot geloof kwam: "Wanneer men immers door de kennis van Jezus Christus, onze Heer en Verlosser, de besmetting van de wereld is ontvlucht, maar er weer in verstrikt raakt en het onderspit delft, dan is voor zo iemand het laatste erger nog dan het eerste" (vs. 20 Petrus Canisius Vertaling).

De 'duivel' waar Paulus over spreekt, moet evenals 'satan' beschouwd worden als de belasteraar, (valse) aanklager, de hater, de vijand. En dan valt alles op zijn plaats. In dat licht kan ook 1 Timoteüs 3:6 worden begrepen. Jezus viel in het oordeel of vonnis van de 'duivel' – de Hem vijandig gezinde

Joodse leiders – toen Hij erkende dat Hij de Christus was: “Waarvoor hebben wij nog getuigen nodig? Zie, nu hebt u de godslastering gehoord. Wat dunkt u? Zij antwoordden en zeiden: Hij is de dood schuldig” (Mat 26:65,66). Zij hadden Hem een strik gezet, en in hun ogen hadden zij Hem daar nu in gevangen.

***Diabolos* in andere brieven**

Nu zijn andere uitspraken over de ‘duivel’ niet moeilijk meer te begrijpen. Paulus waarschuwt: “geef de duivel geen voet” (Efez 4:27). Dat wil zeggen: Doe en zeg niets dat onze vijanden aanleiding geeft tot laster, smaad of een aanklacht. En zijn woorden “Doe de wapenrusting van God aan, om te kunnen standhouden tegen de verleidingen van de duivel” (6:11), passen bij het oppassen voor de ‘strik van de duivel’ waar Paulus en Petrus over schrijven. Daarbij kunnen we de oproep van Jakobus voegen: “bied weerstand aan de duivel, en hij zal van u vluchten” (Jak 4:7). Daar hebben we die ‘wapenrusting’ voor nodig; en wie die gebruikt is zeker van de overwinning. Dit is een weerklink van wat God zei tegen Kaïn, toen die met moordplannen rondliep: “indien u niet goed handelt, ligt de zonde als een belager aan de deur, wiens begeerte naar u uitgaat, maar waarover u moet heersen” (Gen 4:7). Bij hem ging het om zijn eigen vijandige gedachten (vanuit jaloezische haat) tegen Abel, waardoor hij zich liet verleiden zijn broer te doden. Dus zijn ‘ik’, geen vijand van buitenaf, en zeker geen machtige bovennatuurlijke. Want hoe had hij daarover kunnen ‘heersen’?

Voor de gelovigen nu zijn er vaak wel verleidingen van buitenaf: mensen die ons willen laten meedoen met wat gewoon is in de wereld, of ons ‘chanteren’ door te dreigen iets te doen dat voor ons onaangenaam is, als wij Christus willen navolgen en trouw willen zijn aan het woord van de apostelen. Dat is hoe God ons op de proef stelt: kiezen wij voor Hem, of voor een ‘probleemloos’ leven nu.

Ook Petrus schrijft de gelovigen dat zij de vijand weerstand moeten bieden: “Uw tegenpartij, de duivel, gaat rond als een brullende leeuw, zoekende wie hij zal verslinden. Weerstaat hem, vast in het geloof, wetende dat aan uw broederschap in de wereld hetzelfde lijden wordt toegemeten” (1 Pet 5:8). Maar hier gaat het om iets levensbedreigends: vervolging. Hij noemt ‘de tegenpartij’ niet bij de naam, maar het is duidelijk wie hij bedoelt: de Joden, Herodes, en de Romeinse overheid (zie Handelingen 4:27). De vijand zoekt zwakke plekken (‘wie hij kan verslinden’). ‘Weerstaan’ betekent niet ‘met geweld ertegen verzetten’, maar niet toegeven aan hun eisen. Want wie aan vervolging ontkomt door te doen wat de aardse vijand vraagt, wordt een vijand van Christus. De Joodse Raad eiste van de apostelen dat zij zouden ophouden met spreken over Christus Jezus; maar zij zeiden: “Beslis zelf, of het recht is voor God, meer aan u dan aan God gehoor te geven”. Zij dreigden hen, maar lieten hen vrij, omdat zij “geen vorm konden vinden om hen te straffen” (Hand 4:18-21). Korte tijd later werden zij gezeseld, omdat zij niet zwegen (Handelingen 5:40). Jezus zei tot gelovigen in Smyrna: “Zie, de duivel zal sommigen van u in de gevangenis werpen, opdat u verzocht/beproefd wordt ... Wees getrouw tot de dood en Ik zal u geven de levenskroon” (Op 2:10). Het is dus zaak stevig in de schoenen te staan, vol overtuigd te zijn van de waarheid, om de proef te kunnen doorstaan.

Andere woorden in het Nieuwe Testament

Tot nu toe hebben we alleen gekeken naar de woorden/begrippen *satan* en *diabolos*. Maar om te voorkomen dat een eenzijdig beeld ontstaat – alsof dit de enige woorden zouden zijn voor iemand die een vijand is, aanklaagt, beschuldigt, lastert, verleidt etc. – is het goed nu eerst een aantal andere woorden uit het Nieuwe Testament te bespreken. Dit geeft tegelijkertijd de mogelijkheid vast te stellen welke woorden voor welk doel zijn gebruikt.

Aanklagen of beschuldigen

Een weinig voorkomend woord is *enkaleo*. Het kan ‘beschuldigen’ of ‘aanklachten indienen tegen’ betekenen, maar daar is eigenlijk een ander woord voor: *katēgoréō*. De beste weergave is ‘ter verantwoording roepen’ – *kaleo* betekent namelijk ‘roepen’. Deze weergave komen we tegen in de NBV, na het grote tumult rond Paulus in de arena van Efeze, vanwege de godin Artemis. De stadsse-

cretaris wijst de menigte op de mogelijke gevolgen van wat zij hebben gedaan: "We lopen toch al het gevaar dat we ter verantwoording worden geroepen voor het oproer van vandaag ..." (Hand 19:40). Het woord komt in Handelingen nog vijf keer voor, en verder alleen nog in Romeinen 8:33 – altijd in juridische zin.

Ook andere woorden worden soms met beschuldiging of aanklacht weergegeven, maar betekenen eigenlijk wat anders. Bijvoorbeeld *aitia*, waar het gaat om de reden, de grond voor de beschuldiging, aanklacht, of straf. Zoals in het geval van het bordje dat Pilatus aan het kruis van Jezus laat hangen, met de woorden: "Dit is Jezus, de koning van de Joden" (Mat 27:37).

Het eigenlijke Griekse woord voor aanklagen, beschuldigen, is *katēgorēō*, met de afgeleiden *katēgoría* (beschuldiging) en *katēgōros* (aanklager). De *katēgor* was in Athene de 'aanklager' in een proces. Dit was geen officiële functie, zoals in ons rechtssysteem, maar de aanklagende partij. We komen het woord tegen in Openbaring 12:10 "de aanklager van onze broeders". De drie genoemde woorden worden in het Nieuwe Testament altijd gebruikt in juridische zin. De Joodse rabbi's gebruikten het begrip *katēgōros* voor de 'satan', de 'duivel'. En dit is zowel opmerkelijk als leerzaam, omdat dit woord niet de negatieve bijbetekenis heeft van *diabolos*; want die is in het Nieuwe Testament meer een valse aanklager. Wie in staat is, en de moeite neemt, de woorden op te zoeken met behulp van een Grieks-Engelse Bijbel met Strong getallen, zal bemerken hoe consequent de schrijvers van het Nieuwe Testament zijn in het gebruik van *katēgōros* en verwante woorden, als het gaat om een juridisch proces (ook al verloopt dat niet altijd eerlijk), en *diabolos*, als het gaat om de valse beschuldiging van volgelingen van Christus – met het doel dat zij hun geloof opgeven en zwijgen, en anders gemarteld en gedood worden.

Lasteren

Het gewone Griekse woord voor kwaadspreken, belasteren is *katalaleo*. Een kwaadspreker is een *katalalos* en kwaadsprekerij is *katalalia*. De woorden komen niet zo vaak voor in het Nieuwe Testament: slechts acht maal (waarvan drie maal in eenzelfde vers). Eén voorbeeld: "Maar heilig de Christus in uw harten als Heer, altijd bereid tot verantwoording aan al wie u rekenschap vraagt van de hoop, die in u is, maar met zachtmoedigheid en vreze, opdat bij al het kwaad, dat men van u spreekt, zij, die uw goede wandel in Christus smaden, beschaamd gemaakt worden" (1 Pet 3:15,16).

Veel vaker komen we het werkwoord *blasphēmeo*, met het zelfstandig naamwoord *blasphēmia* en het bijvoeglijk gebruikte *blasphēmos*, tegen. Het gaat hier om lasteren, kwaadspreken om anderen (mensen of God/goden) te beschadigen, en heeft vaak de betekenis van godslastering. Een voorbeeld van het eerste is de jaloersheid van de Joden, als zij het resultaat zien van Paulus' prediking in Antiochië (Pisidië): "Maar toen de Joden de scharen zagen, werden zij vervuld met nijd en spraken, lasterende, tegen wat door Paulus gezegd werd" (Hand 13:45). Een voorbeeld van het tweede is wat de Joden tegen Jezus zeggen: "Niet om een goed werk willen wij u stenigen, maar om godslastering, en omdat U, een mens, Uzelf God maakt" (Joh 10:33).

De verzoeken van Jezus in de woestijn

Jezus' verzoeken in de woestijn worden in *Satan* in deze studiereserie uitgebreid behandeld. De schrijvers van de evangeliën gebruiken de beide begrippen *satan* en *diabolos* door elkaar, zelfs in één en dezelfde passage. Daarom mogen we er vanuit gaan dat ze voor hen wat betekenis en inhoud betreft uitwisselbaar zijn. De *diabolos* heeft in dit geval dan betrekking op de beproever, zoals in het boek Job. Naar aanleiding van 'aanklachten' vanuit de vriendenkring van Job, doet *de satan* onderzoek en verwoordt hij de mogelijke 'andere kant' van het verhaal – is Job wel zo rechtvaardig als hij doet voorkomen, en zegent God hem terecht? Om dat aan het licht te brengen voor zijn aanklagers beproeft God Job, door de 'satan' op diens voorstel ("... tast alles aan wat hij bezit – of hij U dan niet openlijk vaarwel zal zeggen!" Job 1:11) al zijn zegeningen weg te laten nemen. In het geval van Jezus moet duidelijk worden of God Hem terecht "Mijn Zoon, de Geliefde" noemt.

In de brief aan de Romeinen schrijft Paulus woorden die zeer toepasselijk zijn in het kader van de aanklachten tegen gelovigen in Christus: "Als God vóór ons is, wie zal tegen ons zijn? ... Wie zal uitverkorenen van God beschuldigen? God is het, die rechtvaardigt; wie zal veroordelen?" (8:31,33). Als voorbeeld geeft hij aan wat met Jezus gebeurde. Hij werd door mensen beschuldigd en gekruisigd, en toch was Hij Gods keuze: "Christus Jezus is de gestorvene, wat meer is, de opgewekte, die aan de rechterhand van God is, die ook voor ons pleit" (vs. 34). Dus in plaats van de beschuldigde en aangeklaagde, is Hij de door God gerechtvaardigde. Als de Rechtvaardige is Hij geen aanklager van hen die zondigen, maar juist een Pleitbezorger van hen die strijden tegen de zonde, en toch evenals Hij door mensen worden aangeklaagd. Overigens is er een werkwoordsvorm van *diabolos*, die wordt gebruikt in de gelijkenis van de onrechtvaardige rentmeester. Deze wordt ervan beschuldigd (*diabolomai*) dat hij het bezit van zijn heer verkwistte (Lucas 16:1).

Een ander aspect van Jezus' beproeving is de verzoeking/beproeving die uitgaat van de onbepaalde gave van de Geest. Want in feite heeft Hij van God macht over het leven en de dood van anderen gekregen. Die macht kan Hij gebruiken voor zichzelf, door zelf een gemakkelijker leven te hebben, zijn taak sneller en makkelijker te doen, wonderen te doen die de aandacht op Hem vestigen, af te rekenen met zijn vijanden, zich het koningschap toe te eigenen, etc.

Uitspraken van Jezus

De uitwisselbaarheid van *satan* en *diabolos* geldt ook voor wat betreft een aantal uitspraken van Jezus. Overigens sprak Hij Aramees, en het is daarom aannemelijk dat Hij zelf het woord *satan* gebruikte. Toen alles op schrift werd gesteld, gebeurde dat in het Grieks, en werd (ook) het begrip *diabolos* gebruikt. Een voorbeeld is de gelijkenis van het onkruid in de akker in Matteüs 13. In de uitleg zegt Jezus: "de vijand, die het gezaaid heeft, is de duivel" (vers 39; zie ook Lucas 8:12). Deze vijand staat tegenover de Mensenzoon, de Zaaier van het goede zaad. In die andere gelijkenis van de zaaier in Marcus 4, neemt de 'satan' bij een deel van de hoorders het woord, het evangelie van Christus, weg. Met deze vijand, tegenstander, bedoelde Jezus de schriftgeleerden die het zaad van twijfel van ongelof zaaiden onder het volk. Het zal duidelijk zijn dat wie zoiets doet een zwaar oordeel te wachten staat. Jezus zegt dat in een waarschuwing aan het adres van hen die wel zeggen in Hem te geloven, maar niet leven zoals Hij. Zij zullen het lot delen van Jezus' vijanden: "Ga weg van Mij, u vervloekten, naar het eeuwige vuur, dat voor de duivel en zijn engelen [= boodschappers, woordvoerders] bereid is" (Mat 25:41).

In het evangelie naar Johannes vinden we twee uitspraken van Jezus, waarin Hij het begrip 'satan' (*diabolos*) gebruikt. De eerste vormt geen moeilijkheid, omdat deze past bij een andere uitspraak: die als Petrus wil verhinderen dat Jezus naar Jeruzalem gaat om gekruisigd te worden: "Ga weg, achter Mij, *satan*; u bent Mij een aanstoot, want u bent niet bedacht op de dingen van God, maar op die van de mensen" (Mat 16:23). Petrus staat zijn Heer in de weg, en ondermijnt diens vastbeslotenheid te doen wat nodig is, om allen die geloven te redden van de eeuwige dood. Om die reden is Petrus een tegenstander (*satan*) van Hem. In plaats van vóór Hem te staan om zijn weg te versperren, moet Petrus achter Jezus aan gaan en bereid zijn zijn lot delen, door zichzelf te verloochenen. In Johannes 6:70 en 71 zegt Jezus tot zijn leerlingen: "Heb Ik niet u twaalven uitgekozen? En een van u is een duivel (*diabolos*)". Johannes commentarieert: "Hij bedoelde Judas, de zoon van Iskariot; want die zou Hem verraden, één uit de twaalven". Met 'duivel' wordt hier dus een verrader bedoeld. Judas bracht Jezus aan bij de Joodse leiders, vertelde hen waar Hij die nacht heen zou gaan, zodat zij Hem buiten het zicht van het volk konden gevangennemen. Duivel – *diabolos* – is dus Bijbels gezien een kwalificatie van iemand. Het gaat om wat die persoon doet, en daarom is. Aan de vruchten kennen wij de boom. Het gaat hier om mensen en beslist niet om een bovennatuurlijk wezen. Judas heeft geen duivel, maar is een duivel.

U hebt de duivel tot vader

In Johannes 8 wordt Jezus heftig aangevallen op zijn uitspraken. Hij kent de bedoelingen van veel Joden – vooral in Jeruzalem – dat zij een aanleiding zoeken om Hem te kunnen doden. Dit is de achtergrond van zijn 'debat' met deze Joden. Jezus wil hen duidelijk maken dat, ook al doden zij Hem, Hij eeuwig zal leven, maar dat zij, ook al menen zij huisgenoten van God te zijn, niet eeuwig zullen leven. Het criterium is duidelijk "... een ieder die de zonde doet, is een slaaf van de zonde. En de slaaf blijft niet eeuwig in het huis, de zoon blijft er eeuwig" (Joh 8:34,35). Zij beroemen zich erop 'nageslacht van Abraham te zijn' (vs. 33); met andere woorden: Abraham is hun vader, en daarom zijn zij vrije zonen, met recht op eeuwig leven. Jezus maakt hen duidelijk, dat niet bepalend is of volgens hun geslachtsregisters Abraham hun vader is, maar of hun levenswandel toont dat zij geestelijke kinderen van Abraham zijn. Maar hun woorden en daden – vooral hun plannen om Jezus te doden – wijzen er juist op dat zij een ander als vader hebben. Jezus zegt tegen hen: "U hebt de duivel tot vader ..." (vs. 44). Wat bedoelt Hij daarmee?

Uit het voorgaande blijkt dat we de verklaring van zijn woorden bij de mensen moeten zoeken. Jezus vervolgt: "... en (u) wilt de begeerten van uw vader doen. Die was een mensenmoorder van den beginne ...". De eerste mensenmoorder was Kaïn. Hij vermoordde zijn broer Abel, en gaf zo uitvoering aan het in zijn jaloerse haat bedachte plan. Het lijkt wel alsof Johannes in hoofdstuk 3 van zijn eerste brief nog iets ter verklaring hiervan wil zeggen. Hier noemt hij Kaïn inderdaad bij de naam: "... Kaïn: hij was uit de boze en vermoordde zijn broer. En waarom vermoordde hij hem? Omdat zijn werken boos (slecht) waren en die van zijn broer rechtvaardig" (vs. 12). Kaïn was dus een 'duivel', net als Judas. Beide hadden kwaad in de zin tegen een rechtvaardig mens. En allen die hun broeders in het geloof niet liefhebben maar haten, zijn – net als Kaïn – moordenaars van rechtvaardige mensen, en dus 'duivels': "Wie niet liefheeft, blijft in de dood. Een ieder, die zijn broeder haat, is een mensenmoordenaar en u weet, dat geen mensenmoordenaar eeuwig leven blijvend in zich heeft" (vs. 15). Let op de overeenkomst met: "... de slaaf blijft niet eeuwig in het huis, de zoon blijft er eeuwig" (vs. 35). Later stelt Jezus de leiders die het plan om Hem te doden zullen uitvoeren, onomwonden medeverantwoordelijk voor het bloed van alle rechtvaardigen "dat vergoten werd op de aarde, van het bloed van Abel, de rechtvaardige, tot het bloed van Zacharias ..." (Mat 23:35; zie ook Luc 11:50,51). Bij al deze moorden, die zij weliswaar niet zelf pleegden, hebben zij die op Jezus gevoegd, zoals Stefanus later zegt: "Wie van de profeten hebben uw vaders niet vervolgd? Zelfs hebben zij hen gedood, die geprofeteerd hebben van de komst van de Rechtvaardige, van wie u nu verraders en moordenaars geworden bent" (Hand 7:52). Om die reden zijn zij in geestelijke zin zonen van Kaïn, 'duivels' omdat zij vijanden van God en Zijn kinderen zijn, en geen zonen van Gods vriend Abraham.

De leugenaar van den beginne

Maar behalve 'mensenmoordenaar' geeft Jezus nog een andere reden voor een kwalificatie als 'duivel': 'leugenaar': "U hebt de duivel tot vader en wilt de begeerten van uw vader doen. Die was een mensenmoordenaar van den beginne en staat niet in de waarheid, want er is in hem geen waarheid. Wanneer hij de leugen spreekt, spreekt hij naar zijn aard, want hij is een leugenaar en de vader van de leugen" (vs. 44). Hoe moeten we dit begrijpen als Jezus geen bovennatuurlijke 'satan' bedoelt?

In eerste instantie zouden we uit Genesis 4 concluderen dat de slang de eerste leugenaar was. En dat kan niet ontkend worden. Maar Gods boodschap gaat over mensen, en is gericht tot mensen. De slang verdwijnt meteen weer uit beeld, en wordt pas aan het eind van Openbaring weer 'ten tonele gevoerd'. Zoals we nog zullen zien, is dit omdat dit laatste boek de in Genesis ontstane situatie omkeert tot wat God bij de schepping voor ogen had. Genesis vertelt over twee zonen van Adam. De ene is rechtvaardig, zoals God de mensen had bedoeld – Abel. Hij is het beeld van de Zoon van God. De ander – Kaïn – is het beeld van wat de mens door de zonde is geworden: ongehoorzaam aan God, zelfzuchtig, jaloers, onoprecht, leugenachtig. Ondanks dat hij door God gewaarschuwd wordt, zet hij zijn plan om Abel te doden door. Na de moord vraagt God hem: "Waar is uw broer Abel?". En dan volgt de leugen "Ik weet het niet", die hij nog erger maakt door eraan toe te voegen "ben ik de hoe-

der van mijn broer?" (Gen 4:9). Met andere woorden: 'wat interesseert mij dat!'. Enkel ontkenning dus, en geen spoortje van spijt of berouw; zelfs later zien we (heel herkenbaar) alleen maar zelfbeklag. Dan volgen twee geslachtslijnen: die van Kaïn, die eindigt met een moordenaar zoals Kaïn; en die van Seth, de 'vervanger' van Abel. De lijn van Kaïn wordt 'de zonen van de mensen' genoemd, en die van Adam door Seth 'de zonen van God'. De lijn van Kaïn wordt gekenmerkt als 'verdorven' en 'vol geweldenarij' (Genesis 6:11). Dit past geheel bij Jezus' karakterisering van Kaïn, dat hij 'de mensenmoordenaar van den beginne' is. Niet al zijn nakomelingen zullen geweld hebben gebruikt, en niet alle nakomelingen van Seth waren rechtvaardig. Maar ze staan voor bepaalde typen mensen: zij die verdorven zijn, omdat zij zich niet bekommeren om God of gebod, en zij die God geloven en dienen. Op die wijze kan Abraham dus de geestelijke vader van alle gelovigen zijn.

De duivel zondigt van den beginne

Geheel in deze manier van beschrijven, past wat Johannes in zijn eerste brief zegt. In hoofdstuk 3 toont hij weer die twee lijnen: de kinderen van God en de kinderen van de mensen, de rechtvaardigen en de onrechtvaardigen. En hij spreekt niet de mensen buiten de gemeente aan, maar in de gemeente. Want wat hij duidelijk wil maken, is dat wie zegt Christus toe te behoren alles doet wat in zijn of haar vermogen ligt om niet te zondigen, aan Jezus gelijk te zijn, zijn gezindheid te tonen. Wie dat doet is een kind van God, een broeder of zuster van de Mensenzoon Jezus. Hij is de Mens bij uitnemendheid, de Mens zoals God bedoelde toen Hij Adam schiep, de afstraling van Gods heerlijkheid. Wie niet strijdt tegen de zonde, is een mens in zijn natuurlijke staat, ongehoorzaam aan God. Johannes schrijft:

"Ieder die de zonde doet, doet ook de wetteloosheid, en de zonde is wetteloosheid. En u weet, dat Hij [Christus, de Zoon] geopenbaard is, opdat Hij de zonden zou wegnemen, en in Hem is geen zonde. Een ieder, die in Hem blijft, zondigt niet ... Kinderkens, laat niemand u misleiden. Wie de rechtvaardigheid doet, is rechtvaardig, zoals Hij is; wie de zonde doet is uit de duivel, want de duivel zondigt van het begin af aan. Hierom is de Zoon van God geopenbaard, opdat Hij de werken van de duivel verbreken zou. Een ieder, die uit God geboren is, doet geen zonde; want het zaad [van God] blijft in hem en hij kan niet zondigen, want hij is uit God geboren. Hieraan zijn de kinderen van God en de kinderen van de duivel kenbaar: een ieder, die de rechtvaardigheid niet doet, is niet uit God, evenmin als wie zijn broeder niet liefheeft." (1 Joh 3:4-10)

Let op de overeenkomst in de eerdere beschrijving van 'de moordenaar van den beginne' en 'de leugenaar van den beginne'. Het gaat Johannes hier om bewuste overtreding van Gods wil, die dan vaak ook nog eens gerechtvaardigd wordt met aannemelijk klinkende woorden.

Alle mensen leugenachtig

Eén van die verdorvenheden van 'de mensen' is dus hun leugenachtigheid. Wanneer Paulus in de brief aan de Romeinen de mens karakteriseert, spreekt hij al in de eerste regels over "alle goddeloosheid en ongerechtigheid van mensen, die de waarheid in ongerechtigheid ten onder houden" (1:18). God is de waarheid, de mens bedenkt de leugen: "Maar het blijft: God waarachtig en ieder mens leugenachtig" (3:4). Bijvoorbeeld door de ware God te vervangen door afgoden – van welke aard ook: "Zij immers hadden de waarheid van God vervangen door de leugen en het schepsel ver-eerd en gediend boven de Schepper" (1:25). Het is opnieuw Johannes die de beide punten – haat en leugen – samenbrengt: "Indien iemand zegt: Ik heb God lief, maar zijn broeder haat, dan is hij een leugenaar; want wie zijn broeder ... niet liefheeft, kan (ook) God ... niet liefhebben" (1 Joh 4:20). Dus de zonen van God kenmerken zich door hun vasthouden aan de waarheid, de zonen van de mensen door hun leugen, van alles wat tegen God en Zijn woord ingaat.

Misleiders en bedriegers

Iemand die liegt is niet alleen een leugenaar, maar ook misleider, bedrieger. Want wie liegt, misleidt, bedriegt zichzelf en anderen. Hij doet voorkomen alsof zijn verhaal waar is, maar weet dat het niet

zo is. Zo is het ook in religie: Het meest duidelijk is dit bij het aanbidden van beelden. Jesaja hield op spottende wijze zijn tijdgenoten het absurde hiervan voor: iemand hakt een boom om; een deel van het hout gebruikt hij als brandhout om zich te warmen en er brood op te bakken; en van een mooi stuk maakt hij een beeld en knielt ervoor... (Jes 44:6-20). Twee hoofdstukken verder stelt hij de enige ware God, die de mens steunt en draagt, tegenover afgodsbeelden, die door de mens gedragen moeten worden. Die mens ziet het absurde, dat een god die omvalt als je hem niet goed vastzet een mens niet kan helpen, niet in... (Jesaja 46:1-13). Maar hetzelfde geldt voor valse leer: God zendt Zijn woordvoerders die Zijn woord, dat Hij de waarheid noemt, moeten bekendmaken. Die waarheid is bedoeld om ons af te brengen van alle leugen – alles wat niet waar, onecht is – in ons leven. Maar de meeste mensen beschouwen hun eigen redeneringen, of die van hun geestelijke leiders – die God de leugen noemt – als de waarheid, en denken dat daarin hun redding ligt. Als ze er op aangesproken worden dat die leer – en dus ook hun geloof – niet overeenkomt met wat de Bijbel leert, maken ze het nog erger, door te beweren dat wie dit zeggen een gevaar zijn omdat zij 'in de macht van de duivel' zijn.

In het NT vinden we veel over de menselijke leugens. De woorden die Jezus en de apostelen gebruiken betekenen niet alleen liegen. Zij kunnen ook bedriegen, verleiden (om de waarheid niet te geloven), misleiden, op een dwaalspoor brengen, betekenen. En dat is het doel van wie liegen, en dus het resultaat bij wie zich laat bedriegen. Die is misleid, op een dwaalspoor gebracht. Dat dwaalspoor is een letterlijk doodlopende weg, die niet voert tot God, en dus tot het leven in Christus, maar van God af, en dus naar de dood.

De mens wil bedrogen worden

In het OT wijst God er telkens op, dat alles wat wij stellen boven en in plaats van Hem en Zijn Woord, een leugen is. Hij spreekt vaak in tegenstellingen: waarheid tegenover leugen. Daartussen is niets. Wie niet kiest voor de waarheid, betreedt het terrein van de leugen. Die houdt zichzelf en anderen voor de gek. God verzucht: "Als er maar iemand wind naliep en leugen voorspiegelde ... dan zou hij de profeet van dit volk zijn" (Micha 2:11). Maar eens zullen zulke zogenaamde woordvoerders van God beschaamd staan "ieder zal zeggen: ik ben geen profeet" (Zach 13:5). Dat zij geen slachtoffer zijn van een bovennatuurlijke macht, blijkt hieruit dat God henzelf verantwoordelijk stelt: "Wee de dwaze profeten, die hun eigen geest volgen, zonder iets geschouwd te hebben" (Ezech 13:3). Hoe dwaas? "Bedrieglijke dingen en leugenachtige waarzeggerij hebben zij geschouwd ... en dan wachten zij nog op de vervulling van het woord!" (13:6). Wanneer zij, ondanks gewaarschuwd te zijn, wilens en wetens doorgaan met hun leugens, zal tegen hen gezegd worden: "Zie, Ik zàl de profeteerders van leugenachtige dromen ... die zij vertellen om mijn volk te misleiden door hun leugens en woordenkramerij" (Jer 23:32); "U zult niet blijven leven, omdat u leugens gesproken hebt in de naam van de HERE" (Zach 13:3).

En de 'leugengeest' in 1 Koningen 22 en 2 Kronieken 18 dan? Koning Achab van Israël wil koning Josafat van Juda verleiden samen oorlog te voeren tegen Aram. Josafat is bang voor Achab, maar wil toch eerst weten wat de HERE daarvan vindt. Als Achab dan 400 'profeten' optrommelt, die allen zeggen dat de HERE hem de overwinning zal geven, vertrouwt Josafat het niet en wil een 'second opinion' van "een profeet van de HERE". Als die komt, en een slechte afloop aankondigt, wil Achab zijn zin doordrijven. Micha zegt dan: "Ik zag de HERE op zijn troon zitten ... de HERE zei: wie zal Achab verleiden, zodat hij optrekt en sneuvelt ... Toen trad er een geest naar voren en stelde zich voor de HERE en zei: ik zal hem verleiden ... ik zal heengaan en een leugengeest worden in de mond van al zijn profeten. Toen zei Hij: u moet hem verleiden, en u zult er ook toe in staat zijn; ga heen en doe het. Nu dan, zie, de HERE heeft een leugengeest gegeven in de mond van al deze profeten van u, en de HERE heeft onheil over u besloten" (1 Kon 22:19-23). Hier wordt duidelijk dat, omdat Achab voortdurend God ongehoorzaam is, Hij hem een koekje van eigen deeg geeft – dat van de verleiding – met het doel hem te gronde te richten. Die 'geest' kan alleen een engel zijn.

Hetzelfde gebeurt in onze tijd. Paulus schrijft over "allerlei verlokkende ongerechtigheid, voor hen, die verloren gaan, omdat zij de liefde tot de waarheid niet aanvaard hebben, waardoor zij hadden kunnen behouden worden. En daarom zendt God hun een dwaling, die bewerkt, dat zij de leugen geloven, opdat allen worden geoordeeld, die de waarheid niet geloofd hebben" (2 Tes 2:10-12). Hij spreekt in dit verband over 'bedrieglijke wonderen'. Denk eens aan 'Maria wonderen', die velen verleiden haar te vereren, en te geloven dat we door haar tot Jezus moeten gaan. De waarheid is dat we door Jezus tot God gaan. Hij is onze Middelaar en we hebben uiteraard geen middelaarster nodig om tot de Middelaar te gaan. Voor allen die dergelijke leugens verkondigen, geldt: "Ik heb hen niet gezonden en hun geen opdracht gegeven; zij zijn dit volk niet van het minste nut, luidt het woord van de HERE" (Jer 23:32).

Zit er een wezen achter de Godvijandige daden van mensen?

Vaak wordt gezegd dat de 'duivel' achter de slechte daden van mensen zit, omdat 'de mens op zich goed is'. Maar waarom wordt dit in de Bijbel dan nooit gezegd? Het tegendeel is eerder waar. De schrijvers van het Nieuwe Testament stellen, net als God in de Hof, de mens verantwoordelijk voor zijn zonden. Zij voeren geen verzachtende omstandigheden aan – zoals dat de 'duivel' nu eenmaal zo'n onweerstaanbare macht over ons heeft. Jakobus verklaart juist: "... zo vaak iemand verzocht wordt, komt dit voort uit de zuiging en verlokking van zijn eigen begeerte. Daarna, als die begeerte bevrucht is, baart zij zonde ..." (Jak 1:14,15). Dus niet een bovennatuurlijke macht brengt ons tot zonde, maar het toegeven aan onze eigen schadelijke begeerten. Jesaja moet van God uitleggen dat Hij de enige macht is om rekening mee te houden: "... opdat men het wete ... dat er buiten Mij niemand is; Ik ben de HERE, en er is geen ander ... die het heil bewerk en het onheil schep; Ik, de HERE, doe dit alles" (Jes 45:6,7). Anders gezegd: alle 'ellende' die ons 'overkomt' komt van God. Wij mensen breken Zijn werk af. Al ons 'onheil' komt voort uit Gods vloek over de eerste mensen vanwege hun zonde, die alle mensen zijn nagevolgd. Tegen Baruch, de schrijver van Jeremia, zegt God: "... zie, wat Ik gebouwd heb, breek Ik zelf af en wat Ik geplant heb, ruk Ik zelf uit ..." (Jer 45:4). Dit 'zelf' wil zeggen dat het Gods initiatief is, Zijn wil en plan. Wat Hij doet wordt echter meestal in Zijn opdracht uitgevoerd door engelen of mensen – de eersten gehoorzaam aan wat God van hen vraagt, de laatsten vaak zonder dat zij zich ervan bewust zijn, maar omdat God het hen ingeeft te doen (zoals de koning van Babel, die Jeruzalem en de tempel verwoestte en het volk in ballingschap voerde, op de door God bepaalde tijd toen Israël door ging met zondigen).

Als de 'duivel' ons slechte dingen influistert, zou dat uiterst belangrijke informatie zijn, die ons niet onthouden mag worden. Want als wij hem weerstand moeten bieden, moeten wij toch weten wie of wat hij is? Anders zouden wij niet weten hoe wij hem moeten bestrijden, om hem te kunnen overwinnen! Als het echter de zonde in onszelf en de verleidingen van de wereld zijn, vraagt dat een geheel andere strijd dan die tegen een bepaald – en ook nog eens bovennatuurlijk – wezen. Een strijd die gewonnen kan worden. Paulus vraagt in de brief aan de Romeinen: "Wie zal ons scheiden van de liefde van Christus?" Als hij bij 'wie' aan een persoon dacht, dan zou het de 'duivel' zijn, toch? Maar dat zegt Paulus niet! Passend bij wat Christus ervaren heeft tijdens zijn leven, geeft hij voorbeelden van bedreigingen van het leven van gelovigen door mensen: "Verdrukking of benauwdheid, of vervolging of honger, of naaktheid, of gevaar, of het zwaard?" (8:35). In dit verband spreekt hij over gelovigen als 'overwinnaars'. Welke overwinning behalen zij dan? Die op de valse leer van de leugenprofeten – door Johannes in zijn eerste brief 'antichrist' en 'de boze' genoemd – door hun getuigenis van de waarheid; op 'de wereld' (Joh 16:33; 1 Joh 5:5), door ervoor te zorgen niet in situaties te komen waarin de verleiding te groot wordt; op zichzelf, door te strijden tegen schadelijke begeerten; op de dood, door niet te zondigen; op het kwade dat mensen de ware gelovigen aandoen, door hun haat te vergelden met goed te doen; etc. (Romeinen 12:17-21). In de brieven aan de zeven gemeenten in het boek Openbaring, worden Christus' volgelingen opgeroepen in alle omstandigheden trouw te blijven aan alles wat verband houdt met het geloof in Christus. Wie daarin 'overwint' zal van Christus ontvangen wat de gelovigen van het begin af beloofd is. Wie niet overwint is een verliezer, ook van wat God heeft beloofd.

In geen van deze brieven wordt de gelovigen gevraagd de 'duivel' of de 'satan' als wezen te overwinnen. Wel om niet toe te geven aan de verleiding van ons hart, te kiezen voor een gemakkelijk en aangenaam leven voor onszelf. Dit inzicht toont ons waar wij door Christus' reddingswerk van verlost moeten worden: ons eigen ik. Wie met zijn hulp die strijd wint, zal bij zijn komst uit de hemel ook verlost worden van alle verleidingen en bedreigingen van buitenaf.

En Judas dan?

Jezus zegt dat Judas een 'duivel' is, en niet dat hij een 'duivel' heeft! Maar, zult u zeggen, er staat toch duidelijk dat de duivel Judas in het hart gegeven had Jezus te verraden (Johannes 13:2), en dat de satan in hem voer (vs. 27)? Laten we alle ideeën over 'duivel' en 'satan' als bovennatuurlijk wezen voor een ogenblik vergeten, en kijken of er ook een andere verklaring mogelijk is. Er dreigt echt niet het gevaar dat wij in zijn macht zullen komen... Dat is bangmakerij van mensen die niet geloven wat God zegt; want Hij zegt nadrukkelijk dat er buiten Hem geen macht bestaat, goed of kwaad.

Het hart is in de Bijbel de plaats van innerlijk overleg. Jezus zegt over de zonden die mensen bedenken en doen: "uit het hart komen boze overleggingen, moord, echtbreuk, hoererij, diefstal, leugenachtige getuigenissen, godslasteringen" (Mat 15:19). Judas' hart was niet eerlijk. Johannes schrijft dat hij "een dief was en als de beheerder van de kas de inkomsten wegnam" (Joh 12:6). Wat wilde hij met dat geld? Want op dat moment had hij er weinig aan. Het zou opvallen als hij mooiere kleren had dan de anderen. Dus moet hij dit gedaan hebben 'met het oog op de toekomst'. De meeste Joden zagen het Koninkrijk als een voortzetting van dit leven, maar dan in veel betere omstandigheden – en uiteraard met grote zegeningen voor henzelf. Zulke dingen vertalen zich bij ons mensen meestal in materiële zin, in bezit. Ook een deel van het christendom ziet rijkdom vaak als een zegen van God, en dus een goedkeuring van het leven dat men leidt. Er zijn er zelfs die de armen zien als mensen aan wie God Zijn zegen onthoudt; en omdat daar wel een reden voor zal zijn, hoeft je ze niet te helpen. Uiteraard een rechtvaardiging om de minderbedeelde niet te hoeven helpen, en alles voor jezelf te houden.

Ook Judas bekommerde zich niet om de armen (Johannes 12:6). De aanleiding voor zijn verraad van Jezus was diens zalving met kostbare olie door een vrouw. Vanwege de kritiek van (alle?) discipelen, vroeg Jezus hen dit te zien als een liefdedaad "om mijn begrafenis voor te bereiden" (Mat 26:12). Dit zal hen geschokt hebben! Begravenis? Dood? Is Hij dan wel de Messias? En het Koninkrijk dan? Judas had tot dat moment zijn toekomst waarschijnlijk gezien als 'minister van financiën' van het Koninkrijk. Dan was hij verzekerd van een onbepaalde bron van middelen. Want hij moest natuurlijk 'representatief' kunnen leven; en daarvoor had je grond en een huis nodig. Nu ziet hij zijn plannen gevaar lopen en gaat hij naar de Joodse leiders. Hij vraagt hen wat zij hem willen betalen, als hij ervoor zorgt dat zij Jezus geruisloos in handen krijgen (Matteüs 26:15). Wat Petrus in Handelingen 1 zegt, wekt de indruk dat Judas een optie had op een stuk land – het bewijs volgt hierna. Misschien moest hij de aanbataling doen, of een volgende termijn betalen, want hij kreeg van de Joodse leiders 30 zilverlingen handje contantje – mogelijk als voorschot op wat hij zou krijgen als het plan gelukt was (Matteüs 26:15,16).

Zijn verraad was dus een weloverwogen plan, ingegeven door de behoefte aan geld; geen influistering van buitenaf die hem daartoe aanzette! Liefde voor de wereld beheerste zijn gedachten, en hij wilde koste wat het kost zijn doel bereiken – zelfs ten koste van de Man die zijn Redder wilde zijn. Dat maakte hem tot een 'duivel', een vijand van God en Zijn Zoon. De woorden dat de 'duivel' Judas in het hart gegeven had Jezus te verraden, zijn passend. Ze geven aan hoe groot zijn zonde was. We zullen dit later verder bekijken.

Johannes plaatst zijn woorden over Judas aan het begin van de Pascha viering. Een aanduiding dat Judas er vanuit ging dat deze avond de beste gelegenheid bood? Hij wist dat zij laat die avond naar het eenzame Kidron zouden gaan. Mogelijk hadden de Joodse leiders er zelfs op aangedrongen

dat hij voort moest maken. In dat geval zouden heel goed zij bedoeld kunnen zijn met de 'duivel' die hem zijn daad ingaf. Tijdens en direct na de voetwassing maakte Jezus duidelijk dat één van zijn discipelen Hem die nacht in de handen van de Joodse leiders zou spelen. En nadat Judas werd aangewezen als de dader, "voer de satan in hem". Dit wijst op een punt waarop geen terugkeer meer mogelijk was. Of het boosheid was, of dat hij zich steeds ongemakkelijker ging voelen in de bovenzaal, zijn besluit stond nu volledig vast: hij ging de Joodse leiders vertellen waar zij Jezus die nacht konden vinden. Zijn weg was nu onomkeerbaar.

Zo'n mogelijke verklaring voor een 'probleempassage' moeten we wel toetsen aan de rest van de Bijbel. Daarvoor kijken we naar de voorvader van Jezus: David. Hij was bestemd koning van Israël te worden. Maar hij ondernam zelf geen stappen. Dat liet hij aan God over, omdat er op dat moment al een koning was: Saul. De profeet Samuël had Saul gezegd dat het koningschap hem – vanwege zijn ongehoorzaamheid – afgenomen zou worden. Vanaf dat moment werd hij achterdochtig tegenover iedere mogelijke opvolger. Op een dag stelde hij voor zichzelf vast dat David het moest zijn. In zijn jaloersheid werd Saul zo paranoïde, dat hij David wilde doden. Hij ging de weg van Kaïn op en beheerste zijn zondige haatgevoelens niet. Dit wordt zo beschreven: "... een boze geest, die van de HERE kwam, joeg hem angst aan" (1 Sam 16:14); en "hij gedroeg zich in het huis als een razende ... Saul had zijn speer in de hand. En hij wierp de speer en dacht: Ik zal David aan de wand spietsen" (1 Sam 18:10,11). De mensen hadden in die tijd geen idee hoe zo'n gedragsverandering kon ontstaan. De verklaring zochten zij in een 'boze geest', die de plaats ingenomen had van de heilige Geest die Saul eerst ontving (1 Samuël 16:14). Maar geheel in de lijn van wat God later door Jesaja zei, kwam bij hen niet de gedachte op aan een macht naast of buiten Hem. Als God de heilige Geest, waardoor Saul goede dingen had moeten doen, wegnam, dan liet zijn gedrag zien dat God hem had verlaten en had Hij in plaats daarvan een 'boze geest' over Saul laten komen. In de Nieuwtestamentische beleving zou Saul nu een 'boze geest' zijn. Zie *Demonen* in deze studieresie.

Het zou te ver voeren te beweren dat Judas Jezus dood wenste. Er wordt ook nergens gezegd dat hij Jezus van iets beschuldigde. Waarschijnlijk ging hij er vanuit dat, als Jezus de Messias was, Hij wel uit de handen van de Joodse leiders zou ontkomen – dat was al vaker gebeurd. Dan zou alles op zijn pootjes terechtkomen: Judas had wat hij wilde, en kon gewoon doorgaan met waar hij mee bezig was. Maar het liep anders: Jezus verzette zich niet en werd veroordeeld. Matteüs vertelt: "Toen kreeg Judas, die Hem verraden had, berouw, daar hij zag, dat Hij veroordeeld was, en hij bracht de dertig zilverlingen aan de overpriesters en oudsten terug, en hij sprak: Ik heb gezondigd, onschuldig bloed verraden!" (Mat 27:3,4). Wat deden de leiders daarmee? Ze mochten het niet terugdoen in de offerkist "want het is bloedgeld" (vs. 6), en besloten hiermee "het land van de pottenbakker te kopen als begraafplaats voor de vreemdelingen" (vs. 7). Welk land was dat? Handelingen geeft duidelijkheid; want als Petrus herinnert aan wat met Judas gebeurde, past hij twee passages in de Psalmen op de situatie toe: uit Psalm 69:26 "Zijn plaats worde woest en er zal niemand zijn, die erop woont", en uit Psalm 109:8 "Een ander neme het opzicht dat hij had". Hieruit blijkt inderdaad dat Judas een stuk land wilde kopen om er te gaan wonen. Door zijn zelfmoord en het besluit van de Joodse leiders, kwam er nooit iemand te wonen – althans geen levend mens...

Verleiden en misleiden

God heeft, in Zijn genade, verzoening tot stand gebracht voor wat onder de Wet nog onverzoenbare schuld was; en daarmee is de grond voor een wettige aanklacht (op grond van de 'Wet van Mozes') tegen gelovigen vervallen. Beschuldigingen van zonde maken de aanklager ('satan', 'duivel') dan ook tot leugenaar en lasteraar, die het goede kwaad noemt en daarmee tevens het kwade goed (vergeleijk Jesaja 5:20). En zoals de Septuaginta tekst aangeeft, wordt de aanklager zo tot een verleider en vooral misleider, die niet alleen de kinderen van God wil afbrengen en houden van het ware geloof maar ook anderen probeert te winnen voor zijn zaak.

We hebben in de passages die we tot nu toe onder ogen hebben gehad, gezien dat het mensen zijn die dit doen. In de Bijbel zijn dit vooral de Joodse religieuze leiders en leraars, en in de gemeente zelfs mensen die voorgeven broeders in het geloof zijn, maar opvattingen verkondigen die afwijken van wat de apostelen predikten en opschreven in hun geschriften. Beide groepen waren in wezen uit op het afbrengen van anderen van het ene, ware, geloof. Paulus schrijft dat dit mensen zijn die het evangelie van Christus willen verdraaien en zo anderen in verwarring brengen (Galaten 1:7); die de gemeente van Christus binnensluipen om de ware gelovigen te beroven van hun vrijheid in Christus en slaven te maken van hun eigen leer (2:4); die op sluwe wijze de gelovigen tot dwaling (valse leer) verleiden (Efeziërs 4:14). Daarvoor is geen bovennatuurlijke macht nodig.

De macht van het gelijk

De menselijke geest is sterk, en een ieder kan anderen zodanig beïnvloeden dat zij overtuigd raken van de waarheid van wat beweerd wordt. Tot op de dag van heden blijkt dat sommigen een bepaalde macht hebben over anderen, zodat die (klakkeloos) aannemen wat zij zeggen; vooral als daar ook nog drukmiddelen bij worden gebruikt, die angst veroorzaken. Bijvoorbeeld dat je vervloekt bent als je niet gelooft in bepaalde dogma's; dat je in de macht van de 'duivel' bent als je dingen gelooft die afwijken van wat de meerderheid of 'de kerk' leert. Daarvoor zwichten vooral zij die niet sterk in hun schoenen staan, omdat zij niet ten diepste vanuit de Schriften overtuigd zijn van de waarheid die zij hebben gehoord of gelezen. Maar als wij dat als individu al kunnen, hoeveel te meer als meerdere mensen hun geestelijke kracht bundelen. De druk van een groep kan groot zijn. De slachtoffers zijn de eenlingen: zij die van de groep afwijkende ideeën en opvattingen hebben. Die worden als bedreigend voor de groep als geheel beschouwd, en dienen daarom de mond te worden gesnoerd. Argumenten als: 'wil jij beweren dat wij het allemaal fout hebben en jij het in je eentje goed hebt?' en: 'willen jullie als klein groepje beweren dat wat al die grote kerken leren niet klopt?' hoor ik niet als bij uitzondering... Alsof een minderheid of meerderheid het per definitie fout of goed zou moeten hebben. Er zijn tal van voorbeelden dat 'tegendraadse' mensen het bij het rechte eind bleken te hebben, of opvattingen juist bleken te zijn, en dat de meerderheid het inderdaad fout had. Dat heeft heel wat letterlijke slachtoffers gekost; Jezus heeft dit zelfs de meest gruwelijke en smadelijke dood bezorgd die de mens heeft kunnen verzinnen!

Het is een merkwaardig fenomeen dat velen die graag vrij willen zijn, zich zo gemakkelijk tot slaven laten maken van ideeën en opvattingen van anderen. Nog merkwaardiger is dat veel mensen, zeker in deze 'mondige tijd', zich persoonlijk of als groep als verdedigers van het gedachtegoed van anderen opwerpen. Meestal gebeurt dit door die opvattingen (letterlijk of zoals zij die hebben begrepen) te herhalen, zonder te onderzoeken of ze feitelijk kloppen. Ga je daar vragen over stellen, dan stopt het gesprek al snel vanwege de herhalingen van standpunten. Op geestelijk gebied is dat al niet anders, zij het dat er in veel gevallen fanatisme bij komt. Tegenwoordig worden islamieten beschuldigd van religieus fanatisme. Maar of dit nu wel of niet zo is, zit dit ook niet in het christendom? Ondanks de gepredikte en beleden liefde, verdraagzaamheid en barmhartigheid, is de scheiding tussen allerlei denominaties vaak onoverbrugbaar. En al roken de brandstapels niet meer, worden anders gelovenden niet meer onthoofd, gevierendeeld en wat al niet meer, monden en pennen getuigen nog altijd van een bijna zelotisch fanatisme om het beleden gedachtegoed te verdedigen. Ik vraag me wel eens af: wat zou er gebeuren als de kerken nog wereldlijke macht hadden...? Er zijn zelfs websites bedoeld om u voor ons – broeders in Christus/christadelphians – te waarschuwen! Waarom eigenlijk? Wat zit daar achter? Zij die dit doen zullen zeggen dat zij door Gods Geest geleid worden – er zijn er zelfs die zeggen dat zij een persoonlijke opdracht van God hebben dit te doen. Slachtoffers van zulke aanvallen zullen voor het merendeel zeggen dat de 'duivel' daar achter zit.

Wie heeft er gelijk? Want het is of het een, of het ander. Of hebben beide ongelijk? Mijn antwoord is: dat laatste. Want God heeft geen bestrijders van anders gelovenden in dienst, maar mensen die vanuit hun geloof door woord en Geest anderen proberen te overtuigen van Zijn waarheid. Mensen die net als Jezus niet staan te schreeuwen, laat staan wapens in de hand nemen, maar rustig de

Schriften uitleggen in overeenstemming met wat Jezus, de apostelen en de profeten vóór hen hebben gezegd; gebruikmakend van alles wat op het onderwerp betrekking heeft. Voor hun uitleg gebruiken zij, net als Jezus en de apostelen, de Schriften en niet van alles wat over de Schriften is geschreven – en zeker geen filosofische boeken. Het probleem met veel Bijbeluitleg, is dat er altijd wel een regel of passage te vinden is die iemands gelijk 'bewijst'; ook al is het bewijs tegenstrijdig aan vele, of zelfs alle, andere plaatsen waar in de Bijbel over dit onderwerp is geschreven. Minstens even vaak wordt niet de Bijbel zelf aangehaald, maar wat er in allerlei theologische en kerkelijke geschriften over staat. Die blijken dan een hogere autoriteit te hebben dan de Schrift zelf; want daarin is immers uitgelegd (door mensen die de Geest zeggen te hebben) wat de Schrift bedoelt. Maar is dat waar? Wordt van ons gevraagd klakkeloos aan te nemen wat anderen zeggen of hebben gezegd over wat in de Schriften staat?

Hoe herkennen wat waarheid en wat leugen is?

Maar hoe weten we wat de waarheid is en wat leugen? Hoe kunnen we herkennen of iemand ons wil leiden in de waarheid of verleiden tot leugen? Hoe weet u dat wat u nu leest betrouwbaar is?

Er wordt wel gezegd dat het in de tijd van Jezus en de apostelen eenvoudig was. Zij hadden autoriteit, en konden direct aangeven wat waarheid en leugen was. Wie de waarheid wilde navolgen, kon dus niet anders dan aanvaarden wat zij zeiden. Nu, wordt er gezegd, zijn zij er niet meer en kunnen ons dus niet meer duidelijk maken wat waarheid is. Maar is dat geen drogreden? Misleiden de aanhangers hiervan niet zichzelf en anderen? Want de geschriften van het Nieuwe Testament zijn opgeschreven door diezelfde gezaghebbende apostelen en hun medewerkers. Zij hebben door de Geest geleid alles opgeschreven wat Jezus heeft gezegd en gedaan (Joh 14:26). Zij hebben juist met het oog op valse leer brieven geschreven, zodat gelovigen toen en nu zouden weten wat waarheid en wat leugen is (2 Petrus 1:15). Hun autoriteit spreekt nu niet uit hun mond, maar uit hun pen. Het is dezelfde waarheid als toen.

Het probleem is dat de meeste mensen, ook onder christenen, de waarheid van het geschreven woord van de Bijbel niet meer erkennen, en daardoor ook de leugen – en dus de verleiding en misleiding – niet meer herkennen. Zij lezen wel in de Bijbel, en luisteren wel naar wat daarover wordt gezegd, maar "zonder ooit tot de erkentenis van de waarheid te kunnen komen", zoals Paulus schrijft. Een nogal boude bewering, maar gebaseerd op het feit dat zij wat hen in de wereld bezig houdt belangrijker vinden dan de dingen van God; "want met een schijn van godsvrucht hebben zij de kracht daarvan verloochend" (2 Tim 3:5,7). Wie niet echt van plan is God te dienen en te gehoorzamen, is ook niet echt geïnteresseerd in wat Hij zegt. Met vaak als rechtvaardiging dat iedereen zelf maar uit de Bijbel moet halen wat hij of zij daar aan waardevols in vindt (waarmee wordt aangegeven: wat je gelooft moet je zelf weten; als je mij er verder maar niet mee lastig valt). Dit komt sterk overeen met de reactie van Pilatus, die – toen Jezus van zichzelf getuigde dat Hij inderdaad de Koning was: "Hiertoe ben Ik geboren en hiertoe ben ik in de wereld gekomen, opdat Ik voor de waarheid zou getuigen" – reageerde met: "Wat is waarheid?". En waaruit komt zo'n reactie voort? Uit het geen behoefte hebben aan 'de waarheid', vanwege de gevolgen voor het leven dat iemand nu leidt. Daarom voegde Jezus eraan toe, dat alleen wie gelooft dat God Hem heeft gezonden zal geloven en doen wat Hij zegt: "een ieder die uit de waarheid is, hoort naar mijn stem" (Joh 18:37,38). Het omgekeerde is dan ook waar: een ieder die uit de leugen is, hoort naar de stem van leugenaars.

De waarheid vervangen door de leugen

Wat steeds weer opvalt bij het aanwijzen van leugenaars, is dat dit mensen zijn en geen bovennatuurlijke wezens. De mens kenmerkt zich zelfs door zijn leugenachtigheid. Vele zijn de vervoegingen met 'leugen'. Voor het merendeel daarvan is duidelijk dat het gaat om wat mensen zeggen: leugentong, leugenlip, leugentaal, leugenprofeet, leugenspreker, leugenboog (waarmee de onwaarheden als pijlen worden afgevuurd op de argelozen). Soms gaat het om afgoden; maar die zijn door mensen bedacht om anderen te verleiden deze goden in plaats van de enige God aan te roepen en te

dienen: leugengod, leugenleraar. Wat de bedoeling is van het gebruik van het woord 'duivel', wordt behandeld in *Duivel* in deze studiereserie. Hier wil ik er slechts over zeggen, dat de mens van het begin af de leugen liever heeft gehad dan de waarheid. In de brief aan de Romeinen schrijft Paulus over "mensen, die de waarheid in ongerechtigheid ten onder houden" (1:18), die "de waarheid van God hadden vervangen door de leugen en het schepsel vereerd en gediend boven de Schepper" (1:25). Daarom worden wij mensen zelf verantwoordelijk gesteld voor ons denken en handelen, net als Adam en Eva in de Hof. En de mens die hardnekkig weigert de oorzaak van de zonde bij zichzelf te zoeken, en zich daarvan te laten verlossen door God, laat God zijn of haar gang gaan. Tot twee maal toe in dit hoofdstuk schrijft Paulus: "Daarom heeft God hen overgegeven aan" wat hij noemt "schandelijke lusten" en "een verwerpelijke denken om te doen wat niet betaamt" (1:26,28). Petrus schrijft in zijn tweede brief dat er mensen zijn die gelovigen – "die zich ternauwernood aan hen die in dwaling verkeren, onttrekken" (2:18) – verleiden tot zonde. De ongerechtigheid is dus wat het leugenachtig menselijk denken voortbrengt, niet wat hem of haar door een 'duivel' wordt ingefluisterd. Wat Paulus schrijft in de brief aan de Tessalonicenzen sluit dit zelfs geheel en al uit. Hij schrijft over mensen "die verloren gaan, omdat zij de liefde tot de waarheid niet aanvaard hebben, waardoor zij hadden kunnen behouden worden. En daarom zendt God hen een dwaling, die bewerkt, dat zij de leugen geloven, opdat allen worden geoordeeld, die de waarheid niet geloofd hebben, maar een welgevallen hebben gehad in de ongerechtigheid" (2 Tes 2:10-12). Dus als we het hebben over een bovennatuurlijke kracht en invloed, dan komt die van God en van niemand anders (zie bijvoorbeeld Deuteronomium 32:39). Gods handelen komt echter niet voort uit de wil om bepaalde mensen verloren te laten gaan. Zijn handelen is een reactie op het handelen van mensen – ten goede of ten kwade, al naar gelang van hoe zij van binnen zijn.

Het kwaad verklaard?

Leo Tolstoj schreef in zijn beroemde roman *Oorlog en Vrede*: 'Daar rijdt een locomotief. Ik vraag me af: waardoor beweegt hij? De boer zegt: door de duivel. Een ander zegt: hij beweegt omdat de wielen draaien. Een derde beweert, dat de beweging wordt veroorzaakt door de rook, die de wind wegblaast. De bewering van de boer kan niet worden weerlegd: zijn verklaring is afgerond. Om hem te weerleggen zou iemand hem moeten aantonen, dat de duivel niet bestaat of zou een andere boer moeten beweren, dat niet Satan, maar een Duitser de locomotief in beweging zet.' (*Uitgave Bigot & v Rossum, Blaricum — vertaling René de Vries*)

Zit daar ook niet het probleem als het gaat om de verklaring van het kwaad in de wereld? De bewering dat de 'duivel' erachter zit is voor de meeste christenen definitief. Ik kan proberen te bewijzen dat hij niet bestaat, maar dat is (bijna) onbegonnen werk. Ten eerste zou (bijna) niemand aannemen wat ik zeg omdat 'de duivel de enige verklaring kan zijn waarom er zoveel erge dingen in de wereld gebeuren'. Ten tweede zou het aannemen ervan heel wat complicaties teweeg brengen; want a) dan is er iemand anders verantwoordelijk – God of de mens – en b) sta je dan als eenling tegenover een overmacht van hen die wel in het bestaan van de bovennatuurlijke 'duivel' geloven – 'hebben die dan allemaal ongelijk?' is de veelgehoorde vraag. Voor wie in die 'duivel' geloven is het echter even moeilijk te bewijzen dat hij wel bestaat. Niemand kan hem immers ten tonele voeren. Maar toch is dit geen bewijs. God kan ook niet gezien worden, en toch bestaat Hij. Hij wel, want daarvoor is ten minste indirect bewijs uit de vervulling van wat Hij heeft gezegd over toekomstige gebeurtenissen. Voor het bestaan van een bovennatuurlijke 'duivel' is er zelfs geen indirect bewijs. Er is daartegenover wel een verklaring van God wat 'het kwaad' betreft, namelijk dat er naast Hem geen bovennatuurlijke macht is en dus ook geen die verantwoordelijk is voor het kwaad in de wereld. Dat is een heidens geloof uit de tijd dat Israël onder de wereldmacht Perzië leefde (Jesaja 45:5-7). En we doen er verstandig aan gelovig bij deze verklaring van God te blijven, zodat we zowel bevrijd zijn van angst voor zo'n angstwekkend wezen, als beseffen welke verantwoordelijkheid het enige wezen heeft dat wel achter het kwaad zit: de mens (onder andere Jakobus 1:13-15 – let op dat hier, wat verzoeking betreft, voor Jakobus alleen de keus is tussen God en de mens). Laten we nu vanuit een ander gezichtspunt dan het voorgaande nog eens kijken naar dit onderwerp.

De Geest van God en de geest van de mens

Jezus van Nazaret was een Eenling door zijn unieke natuur. Hij was Mens, met een menselijke moeder maar zonder menselijke vader. In de evangeliën wordt verteld dat Hij was verwekt door de heilige Geest. Het is van het grootste belang dit te aanvaarden, want zijn wording is de basis voor de geestelijke geboorte van ieder mens die als kind van God wil leven. Hij of zij moet door de Geest verwekt worden tot een wedergeboorte, een nieuw leven dat gelijk wordt aan dat van Christus Jezus. Zo'n mens ontwikkelt door de Geest de gezindheid van Christus; hij of zij is dan 'in Christus' omdat Hij in hem of haar leeft. Zijn keuze was niet door te gaan voor een zoon van zijn wettelijke vader Jozef, maar van zijn hemelse Vader. Niet omdat Jozef er niet toe deed, maar omdat Hij duidelijk wilde maken Wie zijn ware Hoofd was. Op twaalfjarige leeftijd gaf Hij aan: "dat Ik bezig moet zijn met de dingen van mijn Vader" (Luc 2:49). Jozef en Maria begrepen niet wat Hij bedoelde; en die onbegrepenheid zou blijven: bij zijn familie, zijn volgelingen, het volk, de geestelijke leiders. Uiteindelijk zou dit leiden tot de grootste zonde die een mens kan begaan: de werkzaamheid van God ontkennen, en Zijn werk toeschrijven aan een andere god of kwade macht. Voor het kruisigen van Jezus was vergeving mogelijk, maar voor zo'n godslastering niet (Marcus 3:28-30).

Jezus' levensmotto was dat Hij in alles wat Hij deed en zei alleen de wil van zijn hemelse Vader wilde doen, en niet van welk mens ook: "Hier ben Ik om uw wil, o God, te doen" (zie Heb 10:9); "Niet mijn wil, maar de uwe geschiede" (onder andere Luc 22:42). Hij leerde zijn volgelingen te bidden in staat gesteld te worden hetzelfde te doen, en dat alle mensen hen daarin zullen navolgen: "Uw wil geschiede op aarde, net als in de hemel" (dus: net als de engelen). Toen zijn moeder, broers en zussen Hem probeerden te spreken te krijgen, en vervolgens mee te nemen naar huis, zei Hij: "... al wie doet de wil van mijn Vader, die in de hemel is, die is mijn broeder en zuster en moeder" (Mat 12:50).

De evangeliëschrijvers doen er alles aan om te tonen dat Jezus door Gods Geest wordt geleid. Bij zijn doop daalt de Geest in de vorm van een duif op Hem neer en is Hij "vol van de heilige Geest" (Luc 3:22; 4:1). Johannes getuigt dat hij heeft zien gebeuren wat God hem vóór hij zijn werk begon gezegd had: "Hij, die mij gezonden had om te dopen met water, die had tot mij gezegd: 'Op wie u de Geest ziet neerdalen en op Hem blijven, deze is het die met de heilige Geest doopt'. En ik heb gezien en getuigd, dat deze de Zoon van God is" (Joh 1:32-34). Na zijn doop 'drijft' die Geest Hem naar de woestijn (Marcus 1:12). Daaruit keert Hij "in de kracht van de Geest terug naar Galilea" (Luc 4:14). In Nazaret leest dan Hij de woorden uit Jesaja voor: "De Geest van de Here is op Mij, omdat Hij Mij gezalfd heeft ... " (Luc 4:18), en past die toe op zichzelf.

Uit alle mensen die naar Johannes zijn gekomen om gedoopt te worden, komt Jezus tevoorschijn als de Mens die Gods Geest in zich heeft. Uit alles wat Hij zegt en doet, blijkt dat Hij zich door die Geest laat leiden en niet door zijn menselijke natuur, zijn omgeving, de omstandigheden van zijn tijd. Daaruit blijkt Wie zijn werkelijke Vader is, met Wie Hij in innig verbonden leeft. En wel zodanig dat Hij zegt één te zijn met Hem; met andere woorden: één van zin, eensgezind met Hem. Een echte christen is hij of zij die op zijn of haar beurt één met Christus is; dat wil zeggen: in innige verbondenheid met Hem leeft en één van zin met Hem is. In Christus is die mens verbonden met God.

Wie dat ten volle inziet en gelooft, ziet ook meteen het contrast met wie dit niet is. God toont ons geen grijs gebied. Het is altijd ja of nee, geen ja, maar, of misschien. Daarom is wie niet voor Hem is tegen Hem (zie Matteüs 12:30). Zo is het ook met de tegenstelling tussen wie door de Geest van God wordt geleid en wie niet. De eerste heeft een 'goed hart', dat is vernieuwd door de Geest van God – hij of zij is een 'geestelijk' mens. De tweede heeft een 'boos hart' (zie Lucas 6:45, Matteüs 15:19) – hij of zij is een natuurlijk menselijk, aards mens. Boos moet verstaan worden in de zin van dat wat zo'n mens bedenkt en doet niet van God komt, maar uit de mens – en die heeft helaas door zijn afkomst een verderfelijke natuur. Wie leest wat Jezus daarover zegt, merke op dat Hij nooit iemand anders de schuld daarvan geeft dan de mens (zie bijvoorbeeld Matteüs 18:8,9). Het meest duidelijk – en voor onze studie belangrijkst – is als Petrus Hem ervan wil weerhouden naar Jeruzalem te gaan om

daar te sterven: "Ga, weg, achter Mij, satan; u bent Mij een aanstoot, want u bent niet bedacht op de dingen van God, maar op die van de mensen" (Mat 16:23). Dus niet bedacht op die van de 'duivel', maar van de mensen. Dat zijn de twee mogelijkheden. Door zijn houding is Petrus één geworden met Jezus' tegenstanders (= 'satan'). De één om Jezus te doden, zodat zal blijken dat Hij niet de Messias kan zijn, de ander om te verhinderen dat Hij zijn leven zal offeren, zonder het gevolg in te zien dat zijn missie om de wereld te behouden dan mislukt was – en ook dan zou Hij de Messias niet zijn.

Mensen met een menselijke natuur en houding noemt Jezus 'van beneden', 'van deze wereld'. Zij zijn aardsgezind, en denken en handelen vanuit wat zij van belang vinden voor dit leven, zelfs als zij zeggen religieus te zijn. Omdat zij niet zijn wedergeboren door Gods Geest komen zij niet verder dan denken en doen wat hun (voor)ouders hebben gedaan, Adam volgend in zijn zonde (Romeinen 5:14-14). Hun leven toont dat zij hem als vader hebben en niet God. Johannes zegt het zo: "Hieraan zijn de kinderen van God en de kinderen van de duivel kenbaar: een ieder, die de rechtvaardigheid niet doet, is niet uit God" (1 Joh 10). Jezus wijst de Joodse leiders in het extreme op dit verschil, als Hij hen vergelijkt met Kaïn, die de leugen van zijn ouders in uiterste vorm doorzette en zo de eerste moordenaar werd: "U hebt de duivel tot vader en wilt de begeerten van uw vader doen. Die was een mensenmoordenaar van den beginne" (Joh 8:44; zie alle verzen 37-47).

De goede boodschap is dat Jezus de natuurlijke mens in zichzelf overwonnen heeft, en Hij die overwinning wil delen met anderen, die verstaan wat het betekent om wedergeboren te worden door water en Geest, en dat ook van harte zelf willen. Jezus' uitleg van zijn gelijkenis van het onkruid is één van de voorbeelden van die grote overwinning en het einde van de macht en invloed van de 'duivel', namelijk "al wat tot zonde verleidt en hen die de ongerechtigheid bedrijven" "zij zullen hen in de vurige oven werpen. Dan zullen de rechtvaardigen stralen als de zon in het Koninkrijk van hun Vader" (Mat 13:37-43).

Jan Koert Davids

Alle passages uit de NBG'51 vertaling, tenzij anders vermeld. Ze zijn ontdaan van ouderwets en formeel taalgebruik.